

ale

**Historisk tidskrift
för Skåneland**

Nr 3 1983

ale

Historisk tidskrift för Skåneland

utges av De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening.

Redaktör

Landsantikvarie Dag Widholm, Lund

Redaktionskommitté

Länsantikvarie Carin Bunte, Malmö

Professor Erik Cinthio, Lund

Fil. lic. Gert Jeppsson, Lund

Fil. dr Anna-Christina Meurling, Lund

Fil. kand. Allan Persson, Lund

Forskn.ass. Sten Skansjö, Lund

innehåll

	Sid.
Sven G. Sjöberg: John Tuneld 1904–1982	1
Berta Stjernquist: Ett nytt fynd av guldmynt från Skåne	3
Kristina Carlsson m.fl.: Berättelse från en vägren	10
Sven G. Sjöberg: Skånelandslitteratur 1982	24
Aktuellt om antikvariskt:	
Lasse Wallin: Vikingatida vagnshjul	34
Lars Larsson: Framspolad järnåldersgrav	35
Anna Svensson: Arkivaliska nyheter	36

John Tuneld 1904–1982

Med f. förste bibliotekarien, fil. dr. John Tuneld, gick en av landets främsta bibliografer ur tiden. Här är inte platsen för en värdering av hans liv och verk, här skall endast erinras om hans betydelse som antikvarisk forskare och om hans insats som

bibliograf för De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening och dess tidskrift ALE.

Redan 1934 framlade Tuneld sin kommenterade utgåva av de viktiga *Prästrelationerna från Skåne och Blekinge* av år

1624 (Skr. utg. av Kungl. Human. Vetenskapssamf. i Lund. 18), följda av *Prästrelationerna från Skåne av år 1667 och 1690*, Lund 1960 (Skr. utg. av Kungl. Human. Vetenskapssamf. 59), som innehöll dels Rannsakningarna 1667–69, dels Prästrelationerna till Andreas Stobaeus 1690–93. När Tuneld våren 1982, få månader före sin bortgång, till dessa utgåvor kunde foga sin översikt över *Skånska prästerskapets insatser i den antikvarisk-historiska forskningen : de skånska prästrelationerna* (Scripta minora 1980–1981:3) slöts därmed cirkeln kring en femtioårig forskargärning.

John Tunelds bibliografiska produktion är imponerande, bakom densamma ligger ett nästan ofattbart arbete. Enbart *Kungl. Gustav Adolfs Akademiens Minnesböcker* med deras omfattande förteckningar över avlidna medlemmars skrifter innebär ett livsverk (Rig 1982:2, s. 40–41). Vid sidan härav hann han sammanställa en rad separata personalbibliogra-

fier, av särskilt intresse i vårt sammanhang exempelvis hans *Bibliografi över professor Otto Rydbeck's utgivna skrifter* (Från stenålder till rokok, Lund 1937). Ett tillägg till denna publicerades f.ö. i Fornvännen 1981 – äldre luckor behövde uppenbarligen inte täckas.

För de efter hand årliga förteckningarna *Skånelandslitteratur : historisk-antikvarisk bibliografi* kunde ALE alltifrån begynnelsen anlita John Tunelds eminenta sakkunskap. En blick i Elisabeth Salomonssons nyutkomna *Register 1961–1980* (ALE 1982:4) ger vid handen, att Tuneld mellan åren 1961 och 1977 sammanställt och redigerat inte mindre än tjugo förteckningar – bortsett från två separata index, ett författarregister till årgångarna 1961–1963 samt ett författar- och ortsregister för årgångarna 1964–1966, som dock ej redovisas i generalregistret.

ALE, dess medarbetare och läsare, har anledning minnas John Tuneld med tacksamhet och vördnad.

Sven G. Sjöberg

Ett nytt fynd av guldmynt från Skåne

Av Berta Stjernquist

Historiska Museet, Krafts Torg 1, 223 50 Lund

Föremål av guld kommer förhållandevis sparsamt i det arkeologiska materialet och väcker därför ett visst uppseende trots att många andra fynd ur vetenskaplig synpunkt kan vara minst lika värdefulla. Men det är ingen tvekan om att ädelmetall och då särskilt guld har representerat ett betydande värde för den förhistoriska människan och därför har en särskild kvalitet. Sådant material kan vara en god hjälp för att belysa förmögenhetsförhållandena under förhistorisk tid. Det är därmed ett medel till kunskap om ekonomiska och sociala förhållanden. Varje enskilt föremål är ett källmaterial som kan ge mångsidig information. Bland guldfynden från järnåldern är mynten av stort intresse. Det var därför en stor händelse att ett sådant mynt i april månad 1979 påträffades på Gyllebo 1: 29 i Ö. Vemmerlövs sn i sydöstra Skåne.

Myntet påträffades vid jordbruksarbete. Lantbrukaren Harald Johansson var sysselsatt med harvning på en åker och sonen Jörgen Johansson lade då märke till myntet som kommit fram vid arbetet. Sedan fyndet rapporterats gjorde jag under maj månad samma år en efterundersökning på platsen vilket dock inte resulterade i ytterligare fynd. Myntet inlöstes senare och ingår nu i Lunds universitets historiska museums samlingar.¹

Fältet där myntet hittades ingår i en stor då planerad fritidsbebyggelse med tennisbanor och fritidshus. Fyndplatsen är belägen ca 50 m söder om Gyllebo-

sjön, som är sänkt och reglerad (fig. 1). Den ligger därför ca 20 m söder om sjöns gamla strandlinje. Efterundersökningen visade att det på fältet fanns spår av förhistorisk bebyggelse såväl från stenåldern som från järnåldern. Några lösfynd av flinta påträffades liksom en krukskarva med linjeornament. Den senare vittnar om att man hållit till här under järnåldern. Det gjordes emellertid inte några fynd som kunde anknytas till guldmyntet.

Myntet är en solidus d.v.s. det tillhör den typ av guldmynt som började präglas i samband med Konstantin den stores myntreform som genomfördes i början av hans regeringstid. Konstantin den store (Constantinus I) regerade mellan åren 306 och 337 e.Kr. Guldmynten fick då en vikt av ca 4.5 gr och benämningen solidus infördes. Myntet kan genom sin inskrift bestämmas som slaget för en av Konstantin den stores efterträdare i det östromerska riket nämligen kejsar Zeno som regerade 474–491 e.Kr. med ett avbrott från jan. 475 till aug. 476. Det har på åtsidan kejsarens bröstbild framåtvänd. På huvudet bär kejsaren hjälm och i högra handen ett spjut. Till vänster är en sköld synlig. Kringskriften DNZENO PERPAVC upptar hans namn (fig. 2a). Inskriften upptar utom namnet förkortningar som är välkända på romerska mynt från sen kejsartid. Med förkortningarna utskrivna blir texten D(OMINUS) N(OSTER) ZENO PERP(ETUUS) AUG(USTUS), vilket i översättning lyder »Vår herre Zeno

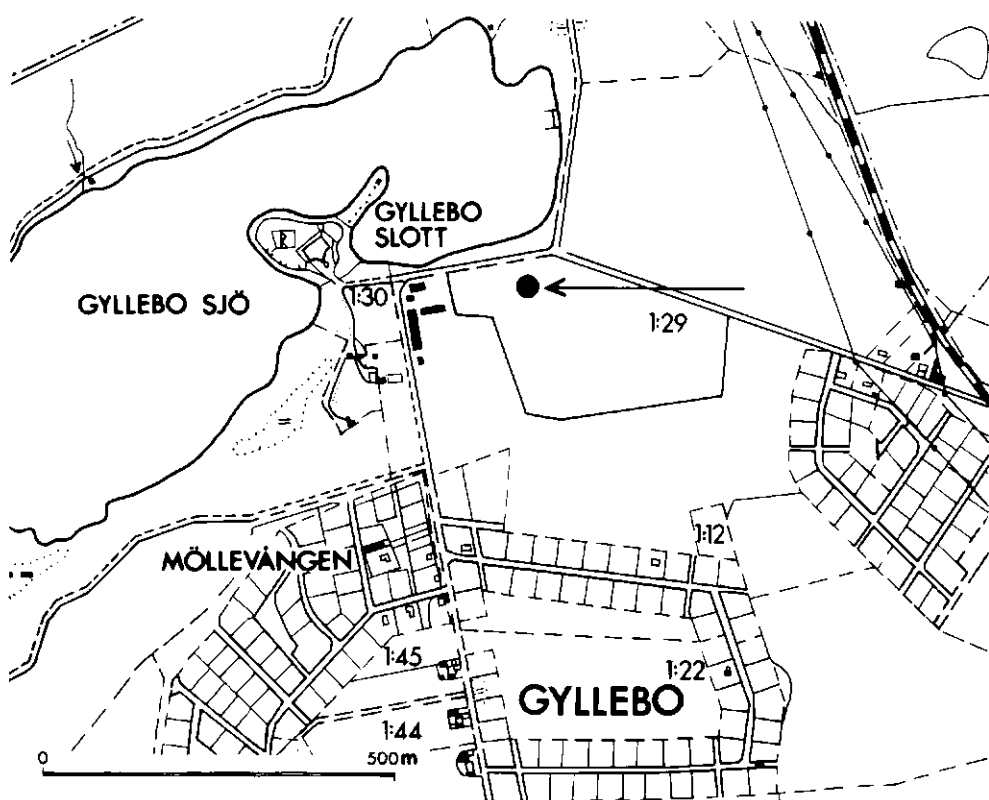

Fig. 1. Kartskiss med fyndplats för solidus markerad.

evig kejsare». Frånsidan har en bild av en Victoria, stående och vänd åt vänster. I högra handen för hon ett kors och i fältet bakom henne finns en stjärna. Kringskriften på denna sida är VICTORIA AAVCCCH. Inskriften VICTORIA AVCCC som hänsyftar på att kejsaren är segerrik återfinns i denna eller varierande utformning på solidi från den senromerska tiden. Det H som följer på denna inskrift är ett av de tecken som förekommer för att ange officina, verkstad. I avskärningen under figuren finns inskriften CONOB (fig. 2 b), som är en förkortning för Konstantinopel, myntort och det östromerska rikets huvudstad.² Myntet har vissa spår av nötning men är i gott skick med tydlig prägling. Diametern är ca 20

mm (19.8×20.0) och vikten 4.4870 gr. Det finns skäl att antaga att myntet präglades under tiden 476–491 e.Kr. då kejsar Zeno återtagit makten efter ett avbrott i sin regering från jan. 475 till aug. 476 då hans broder Basiliscus var kejsare och Zeno under de oroliga politiska förhållandena gick i landsflykt.³ Myntet från Gyllebo visar nämligen stor överensstämmelse med Zeno-guldmynt som präglades i Konstantinopel under kejsarens andra regeringstid.⁴

Tillförsel av solidi till Skandinavien var stor under folkvandringstiden då germaniska krigare sökte sig till krigsskådeplatserna på kontinenten och där tog del i striderna. På grund av de oroliga politiska förhållandena var kejsarna utsatta för

Fig. 2. Solidus påträffad i Gyllebo. 2 a åtsidan, 2 b frånsidan. Ca 3: 1.

utpressning och tvingades till stora utbetalningar. Man räknar med att åtminstone en del av det myntade guld som vi känner här uppe har kommit med hemvändande krigare. Det påträffas som ensaka föremål eller i skattefynd av varierande storlek där mynt kan ligga tillsammans med andra föremål av guld.

Att döma av fynden var folkvandringstiden en guldrik tid här uppe. Men vi vet fortfarande mycket litet om de förhållanden som bidrog till detta. Det finns flera teorier om orsakerna till att man gömt undan guld i jorden. En vanlig uppfattning är att detta i särskilt hög grad skett under orostider.⁵ En intressant iakttagelse är att man ej sällan finner stora guldskatter i övergivna husgrunder, vilket kan tyda på att den vanliga skattgömmen var jorden oberoende om det var krig eller fred.⁶

Det har i Skandinavien påträffats särskilt många solidi på öarna i Östersjön: Gotland, Öland och Bornholm. Den stora myntströmmen har kommit efter år 395 då den definitiva delningen av det romerska riket var ett faktum och den östromerska delen, det bysantinska riket,

hade stort inflytande. Det märkliga är att skattefynden på de nämnda öarna varierar i sin sammansättning på så sätt att de öländska har slutmynt som ligger mellan ca 450 och 490, medan de yngsta mynten i skatterna på Bornholm ligger mellan 475 och 525 och på Gotland mellan 500 och 560.⁷ Förklaringen till detta fenomen har man sökt i ett antaget samband mellan nedläggning och orostider. Det skulle innebära att man under oroliga tider gömt sina dyrbarheter i jorden. Variationen i sammansättningen skulle i så fall bero på att de tre öarna hemsökts av härjningar vid olika tidpunkter. Denna standardförklaring som alltid finns med i diskussionerna om folkvandringstidens skattefynd står och faller med antagandet om att det huvudsakligen var under orostider som skatterna kom i jorden men det är inte alla forskare som känner sig övertygade av detta. Man har i stället hävdats att jorden alltid varit skattegömma, ett förhållande som i viss utsträckning finner stöd i uppgifter under senare tider t.ex. uppgifter i domböcker om hur skatter gömts undan. Man torde i alla fall kunna antaga att nedläggningen ökat under orostiden men

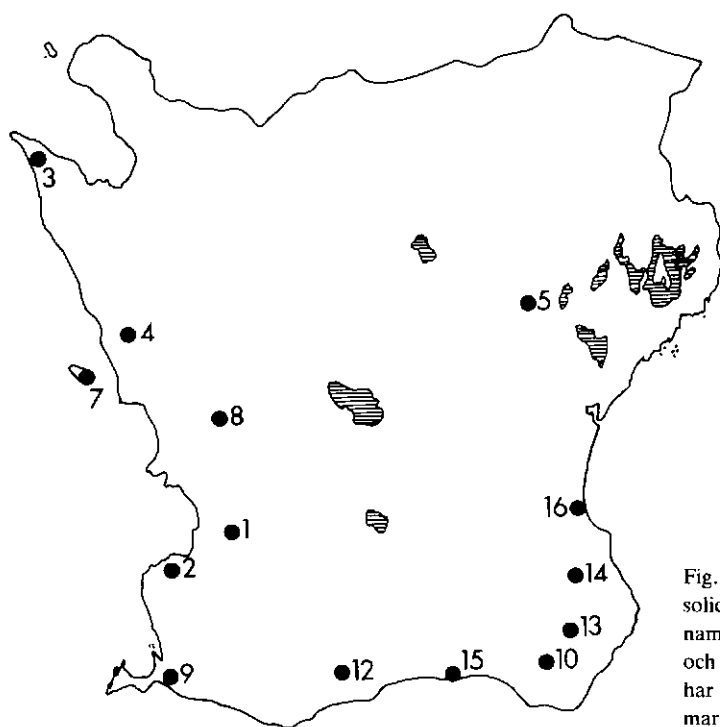

Fig. 3. Karta med fyndplatser för solidi markerade. Fyndplatsernas namn återfinnes i Tab. 1. Nr 6 och 11, som ej finns på kartan, har fynduppgift Skåne utan närmare precisering.

det är svårt att veta om detta är hela förklaringen till den varierande nedläggningen.

Från Skåne är endast ett fåtal solidi påträffade.⁸ Med nyfunna myntet från Gyllebo är det sammanlagt 16 st men två av dessa har inte någon uppgift om fyndplatsen utan anges som hittade i Skåne. De 14 mynten med kända fyndplatser förekommer spridda i området längs kusterna (fig. 3). Materialet är litet men man kan konstatera att spridningen inte koncentrerar sig till någon bestämd del av landskapet. Eftersom öarna i Östersjön är så rika på fynd hade man kanske väntat sig att finna särskilt många mynt i östra Skåne men detta är inte fallet.

Man har skäl att antaga att en del solidfynd blivit skingrade och att mynt försvunnit. Det finns sålunda uppgift om att fyndet från Gyllerup i Hörup sn av vilket

endast ett mynt återstår från början innehållit 24 st. Enligt äldre uppgifter skall även ett rikt depåfynd förvarat i Köpenhamn ha hittats i Skåne. Det skall ha innehållit flera östromerska mynt.⁹

De nu kända mynten från Skåne är präglade för några få kejsare, vilka regerat under 400-talet (tab. 1). De flesta är präglade för Theodosius II, Leo I och Zeno. Av de 6 mynt som präglats för Theodosius II har 3 ögla och ett är genomborrat vilket visar att dessa mynt förberetts för att kunna hängas upp. Man kan antaga att de burits som smycken. Eftersom man inte haft penningssystem med mynt som betalningsmedel kan man antaga att mynten var värdeomätare eller smycken. I vissa fall har de kunnat bäras som smycken. Det kan därför vara av intresse att se närmare på vilket värde de motsvarade.

Tab. 1. Solidi påträffade i Skåne, fyndort och kejsare. I LUHM finns en solidus för Zeno och en för Theodosius II, för vilka uppgift om fyndort saknas. Som framgår av tabellen finns å andra sidan solidi som är omnämnda i litteraturen men vilka nu inte kan beläggas som befintliga.

	Theodosius II 408–450	Leo I 457–474	Zeno 474–491	Anastasius I 491–518	Libius Severus 461–465	Anthemius 467–472
1. Djurslöv nr 7, Tottarp sn (SHM 1083)	1					
2. Rörsjön, Malmö	1					
3. Skättekärr nr 4, Brunnby sn (SHM 3678)	1					
4. Gantofta, Fjärestad sn (SHM 24624)	1					
5. Önnestad, Önnestad sn (LUHM 19672 b)	1					
6. Skåne (Köpenhamn 18618)	1					
7. S:t Ibb sn, Ven (LUHM 19672 d)		1				
8. Norrvidinge prästgård, Norrvidinge sn (SHM 4565)		1				
9. Kämpinge, Reng sn (LUHM 19672 e)		1				
10. Gyllerup, Hörup sn (LUHM 19672 c)		1				
11. Skåne (SHM 390)						1
12. Ö. Vemmenhög, Ö. Vemmenhög sn			1			
13. Hammenhög nr 25, Hammenhög sn (SHM 3677)			1			
14. Gyllebo 1: 29, Ö. Vemmerlöv sn (LUHM P/6 618)			1			
15. Ystad				1		
16. Kalvhagen, Ravlunda sn (privat ägo)					1	
				(efterbildning)		

Det är inte särskilt lätt att bilda sig en uppfattning om detta trots att det finns vissa uppgifter från senromersk tid och folkvandringstid om värdet på solidi. Uppgifterna är alltför spridda i tid och rum och de är kanske också delvis osäkra. Men man kan ändå något belysa frågan genom att nämna ett par uppgifter. I sitt arbete om Bornholm i folkvandringstiden anger Klindt-Jensen att man på 300-talet i det romerska riket fick 78 kg vete för 1 solidus.¹⁰ I en germansk lagtext, *Lex Ribuarum* anges värdet av en ox till 2 solidi och en ko till 1 solidus. I *Lex Saxonum* var en 4-årig ox värd 2 solidi.¹¹

Frågan är hur högt man skattade en solidus här uppe i Skåne och i vilka sammanhang den bytte ägare. Det är inte möjligt att draga några säkra slutsatser om detta. Men solidusmyntet från Gyllebo var utan tvekan en dyrbarhet som man inte utan vidare tappade bort. Man kan därför antaga att det gömmts undan på ett eller annat sätt. I och med att jorden på fyndplatsen bearbetades med jordbruksredskap vet vi inte exakt var myntet legat innan det fördes omkring i jorden.

Området vid Gyllebosjön där myntet hittades ligger som nämnts i Ö. Vemmerlöv sn, en på fornlämningar och fornfynd rik bygd. Man tänker kanske i första hand på Närke mosse strax intill, där det i samband med torvtäkt har hittats människoskelett, fisknät och mjärdar samt benredskap och yxor från stenåldern.¹² Man har skäl att antaga att människorna offrat i mossen liksom i en mosse på Ö. Vemmerlövs gård där skelettdelar av människor och djur och en kam från vikingatiden har hittats. På Ö. Vemmerlöv nr 11 har man för många år sedan grävt ut ett stort gravfält från yngre bronsåldern med brandgravar i lerurnor och med bronsföremål som gravgåvor.

Av störst intresse i detta sammanhang är fynden från järnåldern i området. Anmärkningsvärt är ett gravfynd från Ö. Vemmerlöv nr 12 där den döde fått med sig en importerad bronskastrull som visar kontakt med det romerska riket under de två första århundradena e.Kr.¹³ Gravfält från järnåldern markerade med resta stenar finns på flera ställen och en järnåldersboplatz har nyligen påträffats på Örnaberga 3: 1 och 4: 1.

I sydvästlig riktning från Ö. Vemmerlöv löper den ås på vars södra del en stor järnåldersbebyggelse har grävts ut i Gårdlösa.¹⁴ Vid bearbetningen av fyndmaterialet från Gårdlösa är järnåldersmaterialet i Tommarpsåns dalgång och i omgivande bygder en viktig del av analysen. Det ger möjlighet att se bakgrunden och sammanhanget för bebyggelsen. Järnåldersbygden i Ö. Vemmerlöv med guldmyntet hör in i bilden.

Noter

¹ Mynt och medaljkabinettet P/6: 618.

² Många exempel på förkortningarna finns i myntkatalogen i J. Fagerlie, *Late Roman and Byzantine Solidi Found in Sweden and Denmark*. New York 1967. Beträffande inskriftens utformning och betydelse jfr exempelvis F. Schrötter, *Wörterbuch der Münzkunde*, 1930, ss. 148, 150, 152, 471, 500 och Stevenson-Smith-Madden, *A Dictionary of Roman Coins*, 1889 resp. 1964, s. 618 och s. 339 f.

³ Jfr Fagerlie, a.a., s. XIX med sammanställning av kejsarlängden under 400-talet.

⁴ J. Kent-B. Overbeck-A. Stylow, *Die römische Münze*. München 1973, s. 182 nr 785 och Taf. 170.

⁵ M. Stenberger, *Det forntida Sverige*, Uppsala 1964, s. 466 ff., jfr S. Bolin, *Fynden av romerska mynt i det fria Germanien*. Lund 1926.

⁶ M. Östergren, *Gotländska fynd av solidi och denarer. En undersökning av fyndplatserna*. Rapport RAGU 1981: 1.

⁷ Stenberger, a.a., s. 492 ff., O. Klindt-Jensen, *Bornholm i folkevandringstiden*. København 1957, s. 142 ff., F. Herschend, *TVå studier i öländska*

guldfynd. I. Det myntade guld. Tor 1978–1979. Stockholm 1980. I detta arbete sammanfattas den äldre litteraturen.

⁸ M. Strömberg, Järnåldersguld i Skåne. Lund 1963, s. 87 ff., J. Fagerlie, a.a., s. 180 f., L. G. Kindström, The Gantofta Find—A Scanian Gold Hoard from the Migration Period. Meddelanden från LUHM 1952, s. 176 ff.

⁹ O. Sundin, Förhistoriska guld- och silverfynd i Lunds universitets historiska museum. Från Lunds universitets historiska museum 1918, s. 89 ff.; Månadsbladet 1872, s. 74.

¹⁰ Klindt-Jensen, a.a., s. 144.

¹¹ O. Kyhlberg, Vikt och värde. Stockholm 1980, s. 131.

¹² B. Stjernquist, Närke mosse. A Mysterious Stone Age Lake. Striae Vol. 14. Uppsala, s. 35 ff.

¹³ B. Stjernquist, Roman Objects from the Equipment of a Scandinavian Warrior of the Second Century A.D., Scripta Minora 1977–1978:5. Lund 1977, s. 23 och 38.

¹⁴ B. Stjernquist, Gårdlösaundersökningen. Ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Årsbok 1981. Stockholm 1981, s. 102 ff.

SHM Statens historiska museum, Stockholm.

LUHM Lund universitet historiska museum.

Professor Birger Bergh har varit till stor hjälp vid litteratursökning och tolkning av inskrifterna. För detta tackar jag hjärtligt.

Anm. till Tab. 1. Theodosius II, Leo I, Zeno och Anastasius I var östromerska kejsare, Libius Severus och Anthemius västromerska.

Berättelse från en vägren

En kort beskrivning från en lång utgrävning i Ny Varberg

Av Kristina Carlsson, Lillemor Schützler och Karin Ullberg-Loh

Riksantikvarieämbetet, UV-Väst, Box 10259, 434 01 Kungälv

Under två somrar, 1981 och 1982, har riksantikvarieämbetets regionkontor i Kungälv, UV Väst, arbetat i det forna stadsområdet Ny Varberg. Infartsvägen, E6:an, till Varberg skulle breddas och eftersom den går rakt igenom den medeltida staden på en sträcka av ca 500 m, var en arkeologisk undersökning nödvändig.

Under sensommaren 1982 påträffades överraskande även lämningar ca 350 m söder om stadsområdet. När vägarbetena fortsatte in mot Varberg hittade man av en tillfällighet delar av flera människoskelett. Detta föranledde en utgrävning som gav smått sensationella resultat.

Ny Varberg genom det historiska källmaterialet

Ny Varberg eller Nyby, som staden kallades, ligger ca 4 km från det nuvarande Varberg på mark som tillhör Lindhofs gård. Staden byggdes på den halländska kustslätten, där de båda åarna Himle- och Munkån flöt samman, knappt en km från havet.

År 1443 nämns Ny Varberg för första gången i det bevarade skriftliga källmaterialet (Sandklef 1963, s. 45 not 51). Man har antagit att staden anlades under 1400-talets första hälft, trots att det redan fanns en stad i dess närhet, nämligen Getakärr. Denna stadsbildning, som också kallades Gamla Varberg (Gamleby), låg omedelbart norr om nuvarande Varbergs centrum. De båda städerna existerade samtidigt fram till år 1578, då Gamla Varberg stadsrättigheter drogs in (Sandklef 1963, s. 206 f).

Den stadshistoriska forskningen har hittills inte sysslat nämnvärt med orsakerna till Ny Varbergs tillkomst. Den förhärskande uppfattningen har varit att Gamla Varbergs hamn slammades igen

och staden därför behövde flyttas (Sandklef 1955, s. 27). Andra menar att Ny Varberg tillkommit av politiska och/eller ekonomiska skäl, styrda av kungamakten eller lokala privata intressen (Broberg 1982, s. 54 ff). Liknande tvillingstäder som Gamla och Nya Varberg har funnits på andra ställen i Västsverige, ett exempel är Falkenberg (Andersson 1982, s. 64).

Ny Varbergs läge var fördelaktigt främst för kommunikationer inåt landet. I det bevarade källmaterialet finns också en hel del uppgifter rörande utrikeshandel och hantverk. Vad vi vet exporterade man framförallt boskapsprodukter, som smör och skinn samt skogsprodukter, exempelvis trävirke. Handelskontakterna med de nordtyska städerna har varit livliga (Grill 1954, s. 683).

För att underlätta transporter mellan staden och de fartyg som ankrade i lä för Getterön, grävdes en ca 700 m lång kanal från staden ut till havet (Sandklef 1963, s. 112 f).

Inom Ny Varbergs stadsområde fanns två kända kyrkor, nämligen stadskyrkan

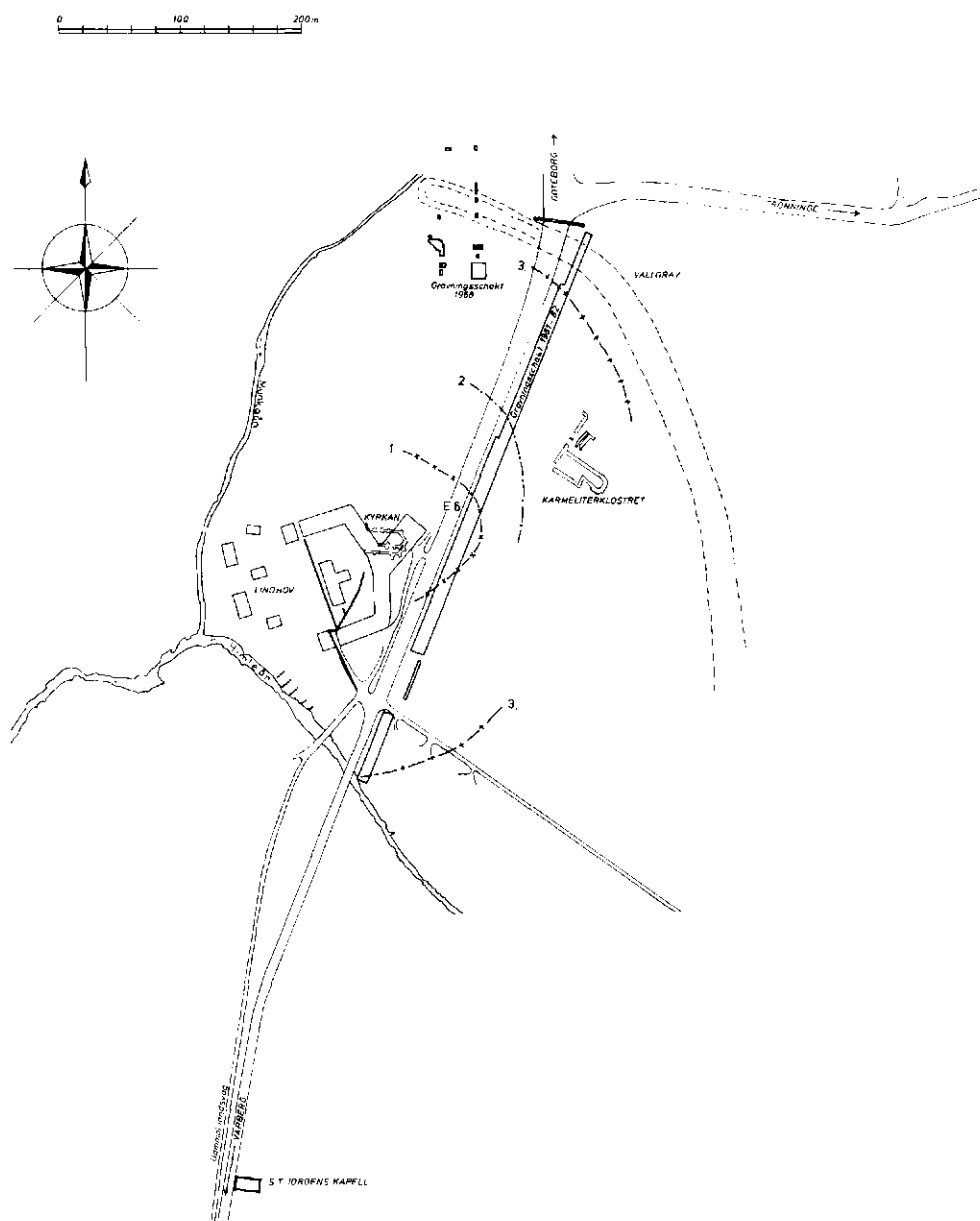

Fig. 1. Karta över stadsområdet, som visar läget på de grävningsområden som presenteras i artikeln. Dessutom har platsen för stadskyrkan, klostret liksom en preliminär sträckning av vallgraven markerats. De streckade cirkelformade linjerna betecknade 1, 2 och 3 avser att visa ungefärliga gränser för den stegvisa utbyggnad av staden som vi ansåg oss kunna konstatera i undersökningen. Skala 1 : 4000 (grundkartan hämtad ur Medeltidsstadens rapport nr 31, B. Broberg).

Fig. 2. Översikt som visar stora delar av grävningsområdet i Ny Varberg, sommaren 1982. De lämningar som syns hör till det mest expansiva skedet, under 1500-talets senare del. Bilden är sedd mot söder. Foto C. Fogelqvist.

och klosterkyrkan. Stadskyrkan, som troligtvis tillkommit någon gång under 1400-talets första hälft, var ursprungligen byggd som en treskeppig tegelkatedral. Den undersöktes år 1936 av Albert Sandklef. År 1462 fick Ny Varberg tillåtelse att uppföra ett karmeliterkloster. Klostret blev emellertid aldrig färdigbyggt och klosterverksamheten upphörde i samband med reformationen omkring år 1530 (Bennett & Forsström 1980, s. 25 ff).

I det bevarade skriftliga källmaterialet omtalas också en skola i Ny Varberg. Den måste ha funnits innan klostret byggdes (Sandklef 1963, s. 117 f).

1500-talet kan snarast beskrivas som stadens storhetstid, samtidigt som det var en svår och problemfylld tid i dess historia. Bebyggelsen förstördes mer än en gång. De svåraste skadorna uppstod nog under det nordiska sjuårskriget 1563–70,

då staden blev hårt angripen. Ny Varberg ockuperades under några år av svenskar. När Danmark återfick den 1569 beslöt man att bygga upp den skadade staden. Vissa kraftåtgärder sattes in och bland annat befalldes nu invånarna i Falkenberg, Kungsbacka och Gamla Varberg att flytta till Nya Varberg. Olika typer av skattelättnader användes som lockbete (Grill 1954, s. 692).

Befästningsverket, en vallgrav som löpte i en båge mellan åarna, omtalas ett flertal gånger i skriftkällorna. Redan år 1532 vet vi att borgarna fick skattelindring för att ha råd att genomföra renoveringsarbeten (Sandklef 1963, s. 76 not 110).

År 1597 härjades staden av en svår eldsvåda och de nyuppybyggda husen förstördes till stor del (Grill 1954, s. 693 not 57).

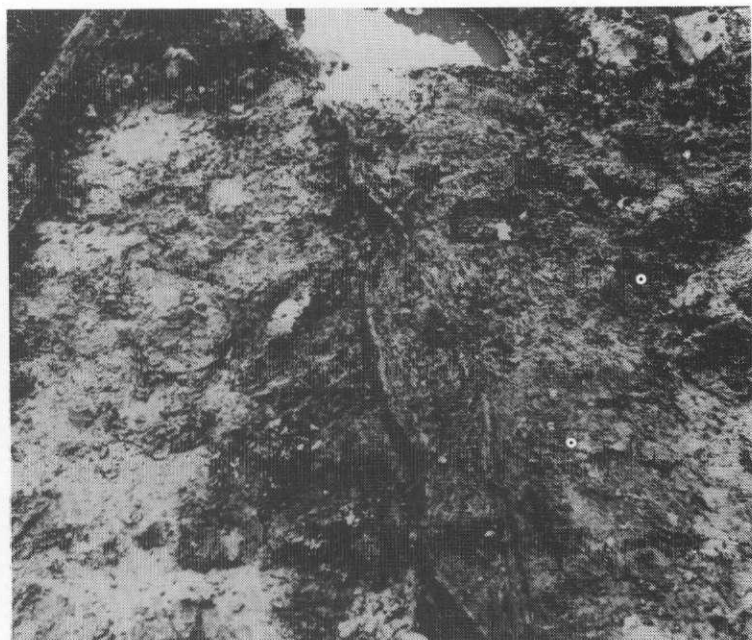

Fig. 3. Närbild på en av de flätverkssträckningar som bevarats i Ny Varbergs jord och som antagits vara delar av t.ex. boskapsfällor. Foto L. Jons-son.

Under Kalmarkriget 1611–13 avgjordes slutgiltigt Ny Varbergs öde. Svenskarna brände och skövlade den, så att Kung Christian IV bestämde att staden av militära skäl skulle flyttas till ett område intill Varbergs fästning, kallat Platsarna. Efter ännu en brand år 1666 flyttades Varberg en sista gång till sitt nuvarande läge.

Tidigare undersökningar

Under årens lopp har det gjorts en del utgrävningar inom stadsområdet. År 1936 undersökte Albert Sandklef stadskyrkan, som låg under den nuvarande ladugården till Lindhovs gård (Sandklef 1963, Bennett & Forsström 1980). Klosterområdet i nordöstra delen av staden undersöktes åren 1964–65 av Margit Forsström, Riksantikvarieämbetet. Undersökningsresultaten beskrivs ingående både i Sveriges kyrkors publikation; Kyrkorna i Varberg och i Varbergs museums årsbok 1973. En arkeologisk undersökning av den pro-

fana bebyggelsen gjordes 1968 av Barbro Sundnér, Varbergs museum. Då påträffades några husgrunder i anslutning till vallgraven i stadsområdets nordvästra del (Sundnér 1973).

Förutom detta har också några mindre schaktningsarbeten genomförts under de senaste åren i närheten av kyrkan. Övriga publikationer som berör Ny Varberg är Johannes Lepiksaars redogörelse för djurbensmaterialet från grävningarna 1964 och 1968 (Lepiksaar 1965, 1969) samt Sandbergs och Mellquists beskrivningar av de odontologiska undersökningar de gjort på skelettmaterialet (Sandberg & Mellquist 1939, Sandberg 1966).

År 1979 gjorde Lasse Wallin, Riksantikvarieämbetet en provundersökning av det område som nu grävts fram (Wallin 1979, 1980). De undersökningsresultat vi presenterar i denna artikel ska nu bearbetas ytterligare och en mer utförlig publikation av detta material planeras.

En presentation av grävningsresultaten

Att få undersöka en sammanhängande yta på ca 5000 m² i ett medeltida stadsområde hör till ovanligheterna för en medeltidsarkeolog. Att dessutom ha ett schakt som skär rakt igenom det förmodade stadsområdet, begränsat av ån i söder och den byggda vallgraven i norr, är unikt.

Eftersom tidigare undersökningar i Ny Varberg till så liten del har berört den profana stadsbebyggelsen, så har stadshistorien hittills framför allt belysts genom det bevarade skriftliga källmaterialet. Möjligheterna att genom arkeologiska observationer förhoppningsvis kunna förtydliga de historiska uppgifterna, kändes mycket stimulerande inför grävningen. Det föreföll också angeläget att på detta sätt kunna kartlägga den vanliga stadsbefolkningens miljö och förutsättningar.

Stadsområdet har legat nästan helt orört sedan staden flyttades år 1612, så när som på ett visst åkerbruk. Därför fanns det ovanligt goda möjligheter att träffa på kulturlager som till stora delar var orörda. De yngsta byggnadsresterna visade sig också ligga bara någon decimeter under grästorven. De hade givetvis skadats genom plöjning, men förvånansvärt mycket fanns kvar. Bönderna som odlat marken har säkert velat spara både fornlämningar och plogar. Djupplöjningar i t.ex. medeltida lager med stenlagda gator har knappast varit till nytta för någon.

Under de fragmentariska gatorna och husgrunderna närmast markytan, kunde vi dokumentera ytterligare tre bebyggelseskikt i de knappt 1 meter tjocka kulturlagren.

Grävningsområdet

De äldsta bosättningsspåren visar, att området delvis utnyttjats som åker. På

flera ställen kunde man se hur plogfårar avtecknade sig mot den ljusa sand, som utgjorde den sterila marknivån. Ett prov som tagits för C14 datering, kan möjligen avgöra om dessa spår hört samman med stadstiden eller ej.

Närmast över den äldsta markytan, träffade vi på flera mindre gropar fyllda med avfallsmaterial och rester av flätverkssträckningar, som kan ha varit en form av boskapsfällor eller liknande anläggningar. Man kan dra den slutsatsen, att eftersom grävningsområdet inte har varit bebyggt i egentlig mening men väl innehöll avfallsmaterial från stadsbefolkningen, måste bebyggelsen legat precis intill. Kraftiga kulturlager i närheten och söder om stadskyrkan, kan betyda att detta område varit centrum i staden redan under ett äldsta skede. Klostret tycks däremot ha legat något avskilt vid den tidpunkt då det byggdes. Detta sammanfaller i stort sett med de äldre uppgifterna om stadens existens.

Redan vid 1500-talets början har emellertid stadsområdet vuxit ut mot klostret. I undersökningen noterade vi stora tomma partier i kvarteren mellan gatorna, som visar att bebyggelsen i början kan ha varit ganska gles. Gatorna verkar närmast överdimensionerade i förhållande till bebyggelsens karaktär. Denna iakttagelse gäller även den senare bebyggelsen och skulle kunna vara ett tecken på att borgarna inte byggt hus i den utsträckning gatuplanerarna tänkt sig.

I den grävningsetapp som genomfördes 1982 noterade vi att utbyggnaden av stadsområdet skett stegvis. Stadsplanen hade i stort sett bibehållits, men utökats så att den omfattade hela området mellan Himleån och vallgraven först under 1500-talets senare del, se fig. 1. De linjer som markerats 1, 2 och 3 på kartan, visar hur

Fig. 4. Schaktväggen till höger i bilden får illustrera den ibland mycket komplicerade lagerföljden i området. Avsatta mörka lager, varvade med t.ex. ljusa sandskikt, betyder här fyra olika bebyggelseskikt. I förgrunden syns en av de äldsta varianterna av en stengrotta. Foto C. Fogelqvist.

bebyggelsegränsen flyttats.

Under den sista perioden av Ny Varbergs historia innan nedläggningen 1612 har stadsplanen förändrats, åtminstone i det område vi nu undersökte. Det kan ha skett så sent som efter den stora brand, som mer eller mindre förstörde staden år 1597, eller kanske redan efter nordiska sjuårskriget år 1565. En vidare genomgång av grävningsmaterialet kan förhoppningsvis ge klarare besked om kopplingen mellan dessa stora och omvälvande händelser, som drabbat stadsbefolkningen, och de ny- och ombyggnadsskeden som vi kunnat iakttaga vid den arkeologiska undersökningen.

Kulturlagren

Många faktorer har påverkat de anläggningar och kulturlager vi kan dokumentera idag. Grundförhållandena i Ny Varberg har bidragit till en kraftig urlakning av jordlagren, vilket betyder att det organiska materialet mulnat och försvunnit

nästan helt. På ett par ställen fanns rester av bränt virke i byggnaderna, men det mesta var spårlöst borta. I övrigt har läderfragment till några skor, klädesdetaljer och enstaka träföremål hittats tillsammans i speciellt våta jordlager. Ben och hornföremål har klarat sig något bättre och påträffades över så gott som hela grävningsytan.

Eftersom trä är ett material som använts i stor utsträckning i våra medeltida städer, både i byggnader och till föremål, påverkas kulturlagerbilden radikalt när nästan allt sådant försvinner. Oförklarliga sammansjunkningar i jordlagren blir följden, och det kan därför ibland vara mycket svårt att tolka tidssammanhangen mellan lager som bildats under olika tider.

Trots dessa omständigheter är fyndmaterialet från undersökningen mycket omfattande. Minst 20 000 föremål eller delar av föremål har vi tagit tillvara. Ett så stort material kräver ytterligare arbete innan det i sin helhet kan presenteras på ett gripbart sätt.

Fig. 5. Fotot visar någon av de kärltyper som påträffades i Ny Varberg. De representerar material från olika tidsperioder, främst 15–1600-tal. Till vänster finns delar av en kakelplatta som påträffats i närheten av klosterområdet. Det lilla kärlet nedan till höger är ett exempel på import från Medelhavsområdet till Ny Varberg. Foto C. Apelqvist. Varbergs museum.

Föremålsfynden

Det är ganska mycket Ny Varbergsborna ursprungligen slängt runt omkring sig. Man kan ju försöka föreställa sig hur det måste sett ut och luktat i staden, då människorna levde där. Det är dock tur att så pass mycket blev slängt, eftersom möjligheterna att få veta något om invånarnas vardagsmiljö på så vis ökar.

Matrester i form av djurben och delar av keramikkarl är de största föremålsgrupperna. Olika typer av keramik med olika former har tillverkats genom århundradena. Genom att studera keramikkarlerna och skärvorna kan man ofta få

en god uppfattning om t.ex. intilliggande byggnaders ålder.

De flesta kärlen är sannolikt av skandinaviskt ursprung, kanske till och med tillverkade i Ny Varberg. Det förekommer också flera exempel på kärl som importerats från olika platser i Europa. Tyskt stengods tillverkat i Raerenområdet är bara ett exempel, som visar hur man ganska direkt kan belysa de olika kontakter utåt som stadsbefolkningen måste haft.

De flesta keramikkarlerna påträffades i sönderslaget skick, men i en av de stora brunnarna låg flera hela kärl. Detta material ger oss en fin upplysning om hur de vanligaste kärlformerna i Ny Varberg sett

ut. Brunnen var fylld även med andra saker, som verkade nerslängda i all hast, kanske inför ett av de sista krigiska anfall som drabbat staden. Några av keramik-kärlen var nämligen dekorerade med årtal från 1600-talets början.

Tillsammans med benen och keramikskärvorna påträffades även en hel del annat material. Kakel och tegelfragment dominerade områdena närmast klostret. Det är säkert så att man hämtat material från byggnaderna efter reformationen när dessa stått mer eller mindre outnyttjade.

En annan ganska vanlig fyndgrupp i kulturlagren var glasskärvor, framför allt till fönsterrutor, men även till olika typer av kärl. I den ovan omtalade brunnen låg minst elva stycken stora, sönderslagna glaspokaler. Fragment av blyspröjsar som ursprungligen suttit runt glasrutorna i fönstren förekommer också. Ett större sammanhängande stycke, som också hittades i brunnen, visar att det suttit i ett fönster med små rombiska rutor. Detta kan dock inte ha varit vanligt i alla hus.

Även andra typer av metallföremål förekom som järn och brons. Stora mängder av järnslag på ett par platser visar att någon form av tillverkning förekommit. I och vid den norra delen av en stor byggnad (ca 20×7 meter) norr om klostret låg närmare bestämt ca 1,5 ton järnslag. Verkstäder av detta slag lades av praktiska skäl oftast i utkanten av städerna, varför detta kan ses som ytterligare ett bevis för att vi grävt ett ytterområde.

Förutom indikationer på metallhantverk vet vi, att man också sysslat med tillverkning av ben- och hornföremål. Stora mängder bevarat spillmaterial påträffades på ett par ställen. Några högar av djurben av mycket bestämda typer kan vara specifika slaktplatser eller kanske

Fig. 6. I skottkärran ligger en del av de keramik-kärl som påträffades i en av de stora brunnarna. Olika typer av fat, skålar, grytor och karotter överväger i detta material. Foto Å. Norén.

snarare upplagsplatser av råämnen för t.ex. en kammakare.

Byggnader och gator

Något ska också nämnas om de konstruktioner som grävdes fram. Även om de äldre skikten innehöll jämförelsevis välbevarade lämningar av hus och gator, måste det framhållas hur fragmentariskt det hela verkade vid första påseende. Av byggnaderna fanns vanligen inte mera kvar än de stenar som utgjort grunden för träsyllarna. Ibland var dessutom flera av dessa stenar bortplockade och återanvända i yngre konstruktioner. I andra fall hade de flyttats, t.ex. vid sentida dräneringsarbeten i åkern.

Man kan nog anta att de flesta av de byggnader som legat inom utgrävningsområdet har varit uppförda som ganska lätta träkonstruktioner på stengrunderna. Trähus i olika slags ramverkstekniker måste ha varit mest vanligt, eftersom rester av mera beständiga byggnadsmaterial inte påträffades i någon större utsträckning. Golven har omväxlande varit av sten och trä, ibland bådadera. I ett par fall hade vi anledning tro att de bestått av

Fig. 7. I förgrunden syns en av de husgrunder som dokumenterades i undersökningen. Delar av denna byggnad hade ett stenlagt golv, medan övriga delar kan ha varit av trä. Byggnadskomplexet sträcker sig ända bort till den stenlagda gårdsplan som syns i bakgrunden. Bilden är sedd mot norr. Foto C. Fogelqvist.

stampad lera. Att golvbeklädnaden varierat hänger ofta samman med byggnadernas olika funktioner. Den stora, ovan beskrivna smedjegrunden, hade t.ex. ett rum med trägolv, medan själva arbetsrummet haft ett golv av dels lera och dels sten. Ett par andra byggnader, som antagits vara verkstadslokaler hade också stengolv. Hur taken sett ut vet vi däremot mycket litet om. Kanske har de, liksom på många andra ställen, varit av näver och torv. De större näversjok som påträffades främst i undersökningens södra delar kan vara rester av detta material.

En speciell byggnad bör ytterligare kommenteras. På ett ställe noterade vi stora mängder lerklining tillsammans med större trästycken. Här hade stått en byggnad som åtminstone delvis varit upp-

förd i korsvirkesteknik, ett byggnadssätt som enligt det skriftliga källmaterialet ska ha påbjudits i Ny Varberg (Grill 1954, s. 692).

Vidare kan man konstatera, att de till synes anläggningstomma partierna i kvarteren kan ha upptagits åtminstone delvis av mera bodliknande byggnader, som inte efterlämnat några spår till dagens arkeologer. Har de t.ex. varit byggda helt i trä, kan de ha försvunnit mer eller mindre spårlöst. Kanske har bebyggelsen inte varit så gles som den beskrivits ovan.

Att man återanvänt byggnadsmaterial, fick vi flera bevis för. Detta gäller framför allt gatubeläggningar. De flesta gatorna var byggda av små kullerstenar satta på hökant ner i fin påförd sand. Förutom rester av stenläggningar i det yngsta

Fig. 8. Svartnade torvor lagda i den sterila sanden har presenterats som en speciell företeelse i Ny Varberg. På bilden syns några av de mera regelbundet lagda delarna av dessa torvområden, som vanligen låg på områden där man senare byggt hus. Bilden är sedd mot öster. Foto C. Fogelqvist.

byggnadsskedet, var gatorna bäst bevarade på närmast äldre nivå. De äldsta gatorna i lagerföljden syntes bara som en tunn mörkfärgning i den ljusa sättsanden. När man grävde bort sten och sand från ovanpåliggande gator, kunde man se att mörkfärgningen i plan avtecknade sig som runda fläckar, alltså märken efter stenar.

Relativt stora ytor täckta av omväxlande rektangulära och mera oregelbundet formade svartnade torvor, var en annan speciell företeelse i Ny Varberg (se fig. 8). Torvorna låg i den ljusa sand som utgjorde den ursprungliga markytan. I de fall där torvorna låg under byggnader, avtecknade de sig som ett mycket regelbundet ruttmönster. I övrigt var de mera störda och i något fall ursprungligen ställda på snedden på högkant. Vilken funktion

dess torvor haft har inte kunnat fastställas. De tycks dock täcka förvånansvärt stora områden. Vid den undersökning som gjordes i den norra delen av stadsområdet redan 1968 noterades liknande torvor. Kanske har de haft en dränerande effekt på det annars ganska våta stadsområdet. Det kan i det sammanhanget påpekas att de äldsta byggnaderna i undersökningsområdet, inte låg mera än någon meter över havet.

Vid kraftiga regnväder visade det sig också, att vatten har mycket svårt att sjunka undan. Att gå runt i ett regnvått Ny Varberg under 1500-talet med allt avfall slängt på gator och gårdar, måste ha varit ganska besvärligt. Tanken på detta och på de stora förödande händelser, som drabbat stadsborna vid krig och bränder, gör att man undrar hur människorna i sta-

Fig. 9. Kraftiga regnväder har sannolikt skapat problem i Ny Varberg även under stadstiden. Av bilden kan man kanske få en uppfattning om detta, genom att se det dränkta grävningsschaktet vid undersöknings-tillfället. De lämningar som sticker upp ur vattnet hör till det yngsta bevarade skedet. Foto C. Fogelqvist.

den egentligen stod ut. Den stimulans man känner som arkeolog, när man så att säga får »lätta på locket» till ett så pass okänt samhälle som Ny Varberg, dämpas förhoppningsvis till rimliga proportioner vid denna tanke.

Utgrävningen av kapellgrunden söder om Ny Varberg

Hospital och spetälska

I slutet av 1100-talet och i början av 1200-talet, börjar klostren ute på landsbygden att uppföra hospitalsanläggningar. Dessa hade som huvuduppgift, fram till 1300-talets slut att ta hand om och sköta spetälska, en sjukdom som vi på våra breddgrader aldrig konfronterats med.

Under medeltiden var situationen en annan, även om farsoten aldrig kom att

grassera här uppe, så som den gjort i varmare länder. Smittoriskan gjorde att man förlade sjukstugorna en bit ifrån den egentliga bebyggelsen. Inom Danmarks nuvarande gränser känner man till ett trettiotal spetälskehus. Dessa hade ofta några frivilliga vårdare, som för resten av sitt liv förbundit sig att stanna på hospitalet, förutom en föreståndare och en präst. De sjukas antal uppgick till mellan 10 och 20 personer.

Inom danskt område räknar man med att de hospital som anlagts före år 1350 bör ha varit spetälskehus, medan hospital som tillkommit senare, mycket väl kan ha varit sjukstugor av mer allmän karaktär, då spetälskan blev mer och mer sällsynt. Vid medeltidens slut var den så gott som utrotad. Hospitalsområdena var för det mesta anlagda på ett likartat sätt. Det är tre faktorer som ständigt återkommer.

Det första är läget utanför staden, vanligtvis mindre än en halv kilometer utanför stadsporten. Alla hospital ligger dessutom vid en huvudväg. Ett av skälen har varit att lättare kunna samla in allmosor av förbipasserande. Den tredje viktiga faktorn var närheten till vatten, något som man ansåg nödvändigt för vården av de sjuka. Till varje hospital hörde dessutom ett kapell. (Kulturhistoriskt lexikon VI, sp. 677 ff).

S:t Jörgens kapell och hospital

I det bevarade skriftliga källmaterialet nämns, att det till gamla eller nya Varberg skall ha hört ett hospital, ett kapell och en kyrkogård. Man kan däremot inte utläsa vilken av städerna det gäller. Albert Sandklef nämner i sin bok Varbergs historia, att det inte är helt uteslutet att den gamla kyrkogården och kapellet funnits i anslutning till den södra kyrkogården inne i nuvarande Varberg. Gravplatsen är av gammalt datum och man lär dessutom ha funnit medeltida mynt vid upptagande av nya gravar. Det senaste är endast en muntlig uppgift (Sandklef 1963, s. 119 ff). Margit Forsström menar dock i boken Kyrkorna i Varberg att läget är tveksamt. Hon tror att kyrkogården snarare hör samman med den intill stadskyrkan vid Varberg på Platsarna (Bennet & Forsström 1980, s. 35 ff).

Med tanke på den kapellgrund som framkom vid de utgrävningar som utfördes hösten 1982, så verkar det idag mest troligt att den i källorna omnämnda kyrkogården samt hospitalplatsen bör ha legat vid Ny Varberg.

Den första gången ett S:t Jörgens kapell omtalas, är år 1498 i ett register från Fredrik I:s regeringstid. Däremot framgår det inte helt säkert om kapellet har

stått i förbindelse med ett hospital eller ej (Hedqvist 1893, s. 139). Nästa gång kapellet omtalas är i ett brev från kungens kansli av år 1528, där det heter: »Iens Riiber, byfoged i Vordtbierg, fik Brev paa S. Iyrgenns Kapel udenfor Vordtbierg, at beholde saa længe han er Byfoged». Efter 1530 nämns inte kapellet i källmaterialet. År 1565 talas om S:t Jörgens kyrkogård men om kapellet sägs inget. I en skrivelse från 1580 talas det om S:t Jörgens jordar i Varberg. Någon kyrka är däremot inte nämnd.

Själva hospitalet dyker inte upp i de skiftliga källorna förrän ganska sent som en notis i en skrivelse från den danske kungen till länsherren, där han bland annat ombedes att meddela kungen hur det står till med Varbergs hospital. Efter detta återkommer hospitalet flera gånger i arkivmaterialet även långt efter det att staden Ny Varberg lagts i grus och aska och den efterkommande stadsbildningen Varberg på Platsarna brunnit ner.

Utgrävningsresultaten

I augusti 1982 inrapporterades ett skelettfynd från Statens Vägverk i samband med deras schaktningsarbeten intill E6:an norr om nuvarande Varberg. Benen låg i lera och i en grop fanns skelettdelar till minst sex individer, troligen en massgrav. Ytterligare tre gravar samt delar av stenläggningar framkom. Denna upptäckt föranledde en vidare undersökning, som visade att stenläggningarna ingick i samma konstruktion, sannolikt grunden till ett kapell med yttermått 16×8 m (se fig. 10). I byggnaden påträffades ytterligare fyra gravar. Massgraven visade sig däremot ligga en bit söder om kapellet. En meter från byggnadens östra vägg, syntes mörkfärgningar efter en stolphäls-

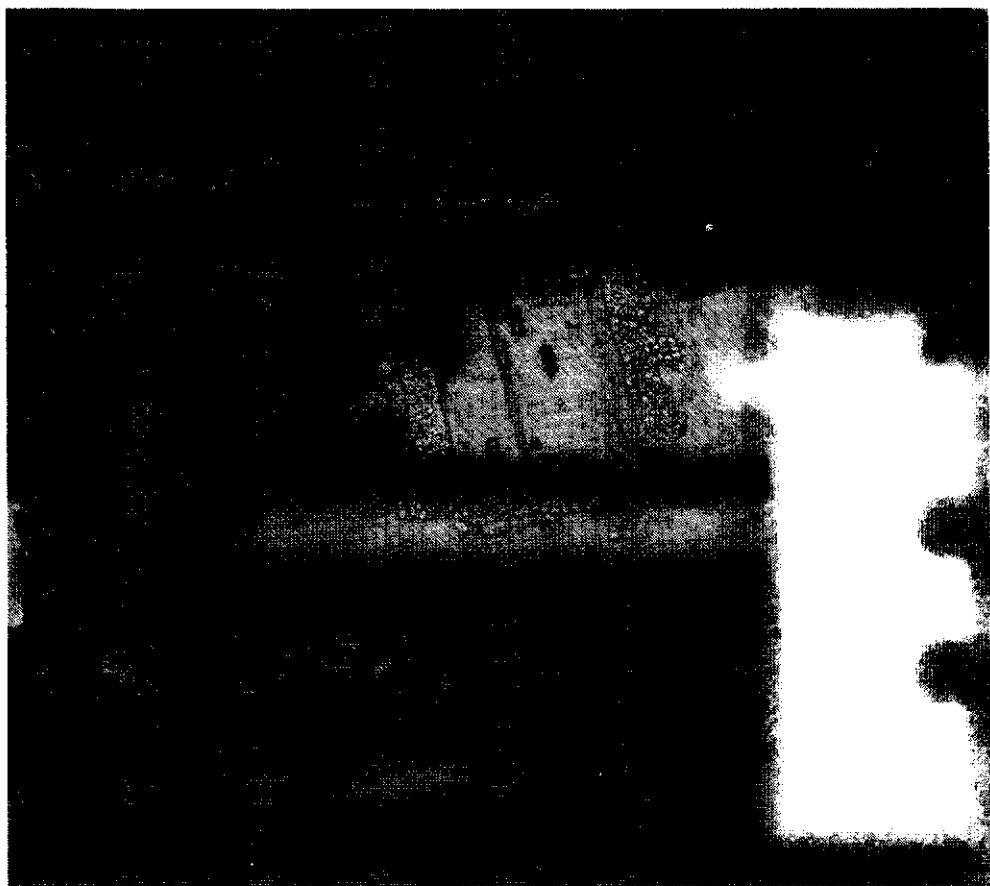

Fig. 10. Flygfoto över kapellplatsen, med de sju gravarna samt fundamentet till altaret inlagda. Tvärs över anläggningen syns Vägverkets igenlagda schakt. I övre kanten syns E6:an, till vänster riktning mot Varberg. Foto Sven-Erik Peterson.

rad, som kan ha utgjort delar av en altarpuppbyggnad.

Kunde det möjligen vara det försvunna S:t Jörgens kapell, som vi stött på? Byggnaden återfanns ca 350 m söder om Ny Varberg, så läget stämmer mycket bra. Den gamla landsvägen har gått förbi området ca 20 m väster om byggnaden. Till vatten har det inte heller varit långt. Himleån utgör ju begränsning för Ny Varberg åt söder.

Förutom grundplanen vet vi inte mycket om hur byggnaden sett ut. Det är

mest troligt att här stått en träbyggnad på stengrund, då rester efter mera beständiga byggnadsmaterial helt saknades. Möjligen har taket varit lagt av tegel, eftersom två stora högar med taktegelskärvor låg i närheten.

Några andra byggnader i anslutning till kapellet framkom inte. En provsondering visade dock att ca 100 m öster om kapellet fanns två områden med sten i marken. Ytterligare undersökning kunde inte göras här, eftersom detta område inte skulle beröras av markexploateringen. Den kyr-

kogård som omnämns i de skriftliga källorna återfanns inte heller inom undersökningsområdet.

Bland de fåtaliga fynden hittades en armborstpilspets i bröstkorgen på ett av skeletten. Runt ett annat skelett låg järnspikar, de enda resterna efter en kista. Vi fick intrycket att man plockat med sig allt som var av värde när platsen ödelades. Inte bara föremål utan även sådant som skulle kunna återanvändas som byggnadsmaterial togs med.

De nu framgrävda lämningarna kan knappast vara annat än delar av det S:t Jörgens kapell utanför Varberg som nämns i de skriftliga källorna. Ett par av de frågor som vi nu vill försöka finna svaret på är, när flyttade man, och vart? Tyvärr framkom inget material som direkt daterar byggnaden. En annan viktig fråga blir därför när anlades kapellet och hospitalsplatsen? Ett vidare studium av arkivmaterial kanske kan ge oss en ledtråd.

Litteratur

- Andersson, H. 1982. Städer i öst och väst – regional stadsutveckling under medeltiden. Bebyggelsehistorisk tidskrift. Nr 3.
- Bennet & Forsström, M. 1980. Kyrkorna i Varberg. Sveriges kyrkor. Volym 181. Stockholm.
- Broberg, B. 1982. Varberg. Medeltidsstaden 31. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport 1982.
- Forsström, M. 1968. Karmeliterklostret i Ny Varberg. Varbergs museums årsbok 1968.
- Grill, E. 1954. Hallands städer. Hallands historia I. Halmstad.
- Hedqvist, V. 1893. Den kristna kärleksverksamheten i Sverige under medeltiden. Strängnäs.
- Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid, del VI.
- Lepiksaar, J. 1965. Djurrester från det medeltida Ny Varberg. Varbergs museums årsbok 1965.
- 1969. Nytt om djur från det medeltida Ny Varberg. Varbergs museums årsbok 1969.
- Sandberg, T. & Mellqvist, C. 1939. Odontological studies of about 1400 medieval skulls. Odontologisk tidskrift. Nr 131.
- Sandberg, T. 1966. En odontologisk undersökning av skelettmaterialet från karmeliterklostret i Ny Varberg. Varbergs museums årsbok 1966.
- Sandklef, A. 1955. När anlades Ny Varberg? Ett medeltidsdokument i belysning av arkeologi och ortnamnsforskning. Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning. Årgång 43.
- 1963. Varbergs historia. Varberg.
- Sundnér, B. 1973. Ny Varberg – En redogörelse för utgrävningen 1968. Varbergs museums årsbok 1973.
- Wallin, L. 1979. Undersökningar i Ny Varberg. Ale. Historisk tidskrift för Skåneland. Nr 3.
- 1980. Fornlämning 40, Ny Varberg, provundersökning av medeltida stadslämningar. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport 1980:52. Undersökningsverksamheten.

Skånelandslitteratur 1982

Historisk-antikvarisk bibliografi i urval

Sammanställd av Sven G. Sjöberg

Universitetsbiblioteket, Box 1010, 221 03 Lund 1

Restitlar har i regel endast medtagits i den mån de kompletterar redan föreliggande regionala förteckningar.

Adler, Birgitta, Översiktlig planering av beredskapsarbeten rörande broar, milstolpar och ruiner i Hallands län. – Halmstad, 1981. – 65 s. : ill. – (Meddelande / Planeringsavdelningen, Länsstyrelsen ; 1981: 5) – Utgör komplettering till Meddelande 1979: 13.

Andersson, Bror A., Fleninge : socken i Luggude härad / Bror A. Andersson ; utg. av Fleninge släkt- och bygdeförening . . . – [Fleninge], 1982. – 237 s. : ill.

Andersson, Inger, Svedala stationssamhälle : byggnadsinventering / av Inger Andersson ; Svedala kommun. – Svedala, nov. 1981. – 99 s., bil., ill.

Andersson, Per, Malmö-litteratur : bibliografiska noteringar för 1976 (med tillägg från föregående år). – (Årsskrift / Malmö fornminnesförening 1977, tr. 1982, s. 92–115)

–, Malmö-litteratur : bibliografiska noteringar för år 1980 (med tillägg från föreg. år). – (Elbogen 1981: 4, s. 126–146) – Korrigering.

–, Malmö-litteratur : bibliografiska noteringar för år 1981 (med tillägg från föregående år). – (Elbogen 1982: 4, s. 136–155)

Andersson, Thorsten, Boken om Kristianstad. – 2. uppl. – Kristianstad, 1982. – 272 s. : ill.

–, Danska häradsnamn : olika typer i formellt hänseende. – (Namn och bygd 1982, s. 46–76). – Berör bl.a. Halland och Skåne.

Andersson-Koverberg, Chatarina, se: Malmöya
Anglert, Mats, Båstad. – Stockholm, 1982. – 32 s. : kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Medeltidsstaden ; 41).

–, se: Malmöya

Arvidsson, Rolf, »Lauritz Weibull och forskarsamhället» : till Weibullmytens historia. – (Radix 1981, tr. 1982: 3/4, s. 23–145) – Titelcitatet anse-

lar på: Birgitta Odén, Lauritz Weibull och forskarsamhället. – Lund, 1975.

Axboe, Morten, The Scandinavian gold bracteates : studies on their manufacture and regional variations : with a supplement to the catalogue of Mogens M. Mackeprang. – (Acta archaeologica 52, 1981, tr. 1982, s. 1–100, därav 13 pl., s. 88–100) – Katalogen redovisar fynd från bl.a. Skåne och Blekinge.

Axelsson, Arne, se: Projekt forntid och nutid

Bager, Finar, Kors och tvärs : några malmöhistoriska skisser. – (Elbogen 1982: 2) – Hyllningsnummer till Einar Bager på 95-årsdagen med omtryck av ett urval av jubilarens tidigare arbeten.

Ur innehållet: S. 41–42: Ödmjuk tjänare i historiens lustgård / av Kjell Å Modéer. – S. 43–46: Dödsdansen i Malmö 1767. – S. 66–73: Fynd av gravstenar i S:t Petri kyrkas sakristia. – S. 74–78: De lybska krambodarna.

–, Redovisning av Thottiska huset. – (Elbogen 1982: 1, s. 13–16) – Kommentar av Sven Rosborn, s. 17–18.

Bang, Jette, Problemer ved undersøgelser med udgangspunkt i en mellemsvensk undersøgelse, sat i relation til Hagestadprojektet. – (Om yngre stenalderens bebyggelseshistorie. – Odense, 1982, s. 4–11) = (Skrifter fra Historisk Institut, Odense Universitet ; 30)

Banning, Knud, se: A catalogue of wall-paintings
Berglund, Björn E., se: Projekt Forntid och nutid
Berglund, Erik, En gammal by berättar : från Everlöf och Östarp. – Malmö, 1982. – 135 s. : ill.

–, Årkebiskop Absalons borg i Sövde. – (Byahornet 1982: 5, s. 29–30)

Bertilsson, Ulf, What do the cairns mean? Do monumental cairns in areas with many cairns have the same significance as cairns in areas with barrows? : Bohuslän and Halland 1500–500 BC. – (Similar finds? Similar interpretations? – Göteborg, 1981, C1–C19)

- Billberg Ingemar, se: Malmöya
- Bjuggner, Lena*, En ovanlig bronsåldershög i Eldsberga socken. – (Halland 1982, s. 91–94)
- Björkhem, Nils, se: Projekt Fornitid i nutid
- Björklund, Bo*, Emigrationen år 1853 till Norra Amerika. – (Vår Hembygd. Kyrkhults Hembygdsförening. Årsskrift 1981, s. 32–42)
- Blomqvist, Ragnar*, Franciskanernas studium generale i Lund : den första högskolan i Norden. – Lund, 1982. – 19 s. : ill. – (Acta academiae Urdac Lundensis ; 9)
- En bok om Borlunda och Skeglinge / utgiven av Thorsten Levenstam, i samarbete med Sture Bynke, Carl Erik Lundberg, Tage Andersson och Curt Hansson. – Borlunda, 1982. – 240 s.
- Bringéus, Nils-Arvid*, Från klock-hus till kyrktorn. – (Kyrk-klockan : hälsning till Örkelljunga och Rya församlingar 4, 1982: 5, s. 6–7) – Om Örkelljunga kyrktorn och kyrkklockor.
- , Mandelgrensamlingen på Folkliksarkivet. – (Odlarmöda, 1982: 1, s. 3)
- Broberg, Birgitta*, Varberg. – Stockholm, 1982. – 70 s. : kartor. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Medeltidsstaden ; 31)
- Bunte, Carin*, Gasledning genom Västra Skånes kulturmiljöer. – (Kulturminnesvård 1982: 6, s. 1–7)
- Burenhult, Göran*, Arkeologi i Sverige : fångstfolk och herdar. – Höganäs, 1982. – 189, (2) s. : ill. – Berör spec. Skåne.
- , se: Projekt Fornitid i nutid
- Callmer, Johan*, Production site and market area : some notes on fieldwork in progress. – (Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, NS 4, 1981–1982, s. 135–165) – Från Kristianstad-Åhus-området.
- Carlberg, Anna*, Ett hus från 1300-talet. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 42–44)
- Charlie, Lennart, se: Götz, Anne
- Carlquist, Sven*, En unik Ystadskarta från 1843. – (Ystadiana 1982, s. 122–123)
- , Ystads fornminnesförening : några glimtar ur dess 75-åriga historia. – (Ystadiana 1982, s. 7–15)
- A catalogue of wall-paintings in the churches of medieval Denmark 1100–1600 : Scania, Halland, Blekinge / Editor: Knud Banning. – København : Akademisk forlag. 1–3. – 1976. – 4 : Kaspersen, Søren, Art-historical survey : addenda et corrigenda / Søren Kaspersen, Ulla Hastrup. – 1982. – 124, (1) s. : ill.
- Charlesén, Janne*, Elleholms kyrka. – Karlshamn, 1982. – 127, (1) s. : ill.
- Christophersen, Axel*, Drengs, thegns, landmen and kings : some aspects on the forms of social relations in Viking society during the transition to historic times. – (Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, NS vol. 4 1981–1982, s. 115–234) – Berör bl.a. även Skåne.
- , se: Den medeltida byn
- Cinthio, Erik*, Den sydsandinaviska 1200-talsstaden : ett kontinuitets- och omlandsproblem. – (Bebyggelsehistorisk tidskrift 1982: 3, s. 33–40)
- Crumlin-Pedersen, Ole*, Fotevik 1981 : en marinarknologisk rekognoscering ved Fotevik-komplekset, Skåne. – Roskilde : Nationalmuseet. Skibshistorisk laboratorium, 1981. – 42, (2) s. : ill., kart. – (Stencil)
- The cultural heritage in Sweden. – Stockholm : The Central Board of National Antiquities, 1981. – 385 s. : ill. – (Icomos bulletin ; 6) – Ur innehållet : S. 96–105: Ystad / by Claes Persson (eng. fra. och ty. text). – S. 106–113: Simrishamn / by Åke Nisbeth (eng. fra. ty. text).
- Danmarks middelalderlige annaler / udg. ved Erik Kroman ; på grundlag af M. Cl. Gertz', Marcus Lorenzens og Ellen Jørgensens udgaver. – København, 1980. – 359 s.
- Innehåller bl.a. Annales Lundenses (s. 21–70) och Annales Scanici (Skånske årbog) [1316–89] (s. 71–74).
- Darwall, Anders*, Barockuppsatsen från 1653 i Alfshög restaurerad. – (Halland 1982, s. 95–98)
- Dokumentation av bebyggelsen i Äskhults by, Förlanda socken / Nordiska museet. – Halmstad, 1981. – (1), 69 s., 1 bil. : ill.
- Dokumentation av Mårtagården, Onsala socken, Kungsbacka kommun / Nordiska museet, Hallands läns museer, Länsantikvarien. – Halmstad, 1982. – 59 s. : ill., kart.
- Dokumentation av Olofsbo hembygdsgård, Olofsbo 4:34, Stafsinge socken, Falkenbergs kommun / Länsstyrelsen i Hallands län. – Halmstad, 1982. – 28 s. : ill.
- Edling, Rolf*, Vägmiljö – kulturmiljö : en kulturhistorisk inventering av de allmänna vägarna i södra delen av Malmöhus län / av Rolf Edling och Anders Hammer ; Skånes hembygdsförbund ; Länsstyrelsen i Malmöhus län. – Lund, 1982. – 56 s. : ill.
- Edvardsson, Vigo*, Broby sockenkyrka. – (Göingebladet 1982: 2, s. 5) – Berör även den äldre rivna medeltidskyrkan.
- , Ö. Broby kyrka : en kort beskrivning. – [Broby], 1981. – 10 s.
- Ejder, Bertil*, Ett par ortnamn från Luggude härad.

- (Kullabygd 1982, s. 35–42) – Skättekärr och Själrönnen.
- , Kronologiska indelningar av det nordiska ortnamnsmaterialet – gamla och nya synpunkter. – (Studier i nordisk filologi ; 63, 1982, s. 60–67) = (Skrifter / utg. av Svenska Litteratursällskapet i Finland ; 502) – Åtskilliga exempel från Skåne (lev-löv-namn), samt namnet Uppåkra.
- , Kungahålan och Kungabacken. – (Årsskrift / Föreningen Gamla Christianstad 1982, s. 9–11)
- Ejwertz, Arne*, Laholm : en kortfattad historik om den gamla staden : en utgåva av Laholms sparbank med anledning av bankens 125-åriga verksamhet / Arne Ejwertz, Axel Malmquist ; utg. av Laholms sparbank. – Laholm, 1982. – 44. (1) s. : ill.
- Ek, Sven B.*, Nöden i Lund : en etnologisk studie. – Lund, 1982. – 246 s. : ill. – 2. uppl. med nyskrivna kap. 19 och 20. – 1. uppl. utkom 1971.
- Elowsson, Nils*, Kring Långebro. – (Årsskrift / Föreningen Gamla Christianstad 1982, s. 12–16)
- Engström, Bengt*, Skånska tingsplatser och galgbackar. – (Byahornet 1982: 1, s. 10–15)
- Ericsson, Acke*, Litteratur om Skåne 1981. – Malmö, 1982. – (3), 121 s. – (Bibliografiska skrifter / Föreningen Malmö Stadsbiblioteks Vänner ; 8)
- Ericsson, Ingolf*, Steinkreise in Arkelstorp, Schonen. – (Offa 38, 1981, s. 237–244)
- Eriksson, Annika*, Broar i Blekinge : en kulturhistorisk inventering utförd av länsstyrelsen i samarbete med vägförvaltningen. Februari 1982 / text och layout: Annika Eriksson ; förord: Anne Beate Jonsson. – [Karlskrona, 1982]. – 92 s. : ill., kart.
- Eriksson, Torkel*, Södervidinge kyrka och dess dopfunt. – (Kävlingebygden nu och då 1982, s. 74–81)
- Fasta fornlämningar och förhistoriska miljöer / Riksantikvarieämbetet. – (PM och arbetshandlingar. Riksantikvarieämbetet. Fornminnesinventeringen.) – Stockholm, 1 (1982?) –
- Fernlund, Siegrun*, »ett Herranom värdigt Tempel» : kyrkorivningar och kyrkobyggen i Skåne 1812–1912. – Lund, 1982. – 178 s. : ill., 1 karta. – Diss. Lunds univ.
- Flensmarck, Tor*, Borgar i Gärd: 2: Lundbygård i Everöd. – (Gärds härads Hembygdsförenings årsbok 1982, s. 89–96) – Forts. från föreg. årsbok.
- , Skånska mynt och deras mästare. – (Byahornet 1982: 5, s. 23–28)
- , Ur och kring en bygdekrönika : från gränstrakterna av Färs och Frosta. – (Frostabygden 1982, s. 12–16).
- Folkesson, Mats, se: Petersen, Björn
- Follin, Samuel*, Sankt Olofs socken i Skåne : akademisk avhandling år 1816 / Samuel Follin ; [respondenter: Carolus Westring, Joh. Lor. Hollenius] ; översättning från latinet [och med kommentar]: Thure Helm. – Simrishamn, 1982. – 33 s. : ill. – Orig. publ. 1816.
- Forenius, Svante*, Garveriverksamheten i kv. Kråkvinkeln. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 45–48)
- Forsbring, Bertil*, Vinslövs kyrka. – Vinslöv, 1981. – 22, (1) s. : ill.
- Forsström, Margit*, Medeltidsstäderna under 1970-talet : antikvarisk verksamhet och forskning. – (Bebyggelsehistorisk tidskrift 1982: 3, s. 9–20)
- Fried, Uno*, Kyrklig upprustning. – (Söndrums Hembygdsförening 1971–1981. – Halmstad, 1982, s. 42–48) – Notiser om Söndrums kyrka och dess restaurering.
- Frostin, Ernst*, Byarna vid landsvägen. – U.o., 1982. – 412 s. : ill. – Gamla Månstorps kommun.
- Fågeltofta socken : en tillbakablick / Studieförbundet Vuxenskolan i Tomelilla ; kursledare: Gösta Rignell. – Fågeltofta, [1982]. – 109 s. : ill., portr., kart., litt. – Bl.a. om Fågeltofta kyrka, socknens fornminnen m.m.
- Golabiewski, Monica*, Danska 1200-talsmynt i depåfynd från Skåne. – (Nordisk numismatisk unions medlemsblad 1982: 6, s. 106–113)
- Green, Allan*, Stoby och släkten Stobaeus. – (Västra Göinge Hembygdsförenings skriftserie 1982, s. 77–90)
- Graebe, Henrik*, Trolleholm slot i Skåne : en borg med stämning af Ferdinand Meldahl. – (Architectura 3, 1981, s. 61–91)
- Gröndahl, Greta*, Sevärdheter i Hallaröds kyrka. – Höör, [1981]. – 15 s. : ill.
- Grøngaard Jeppesen, Torben, se: Den medeltida byn.
- Gunnarsson, Börje*, Jägarstenåldern : om liv och död i ett fångstamhälle för 7000 år sedan / Trelleborgs museum : [utarbetad av Börje Gunnarsson]. – Trelleborg, 1982. – 25 s. : ill., kart.
- Götz, Anne*, Stenålderns utbredning i Hässleholms kommun / av Anne Götz och Lennart Carlie. – (Västra Göinge Hembygdsförenings skriftserie 1982, s. 5–26)
- Hallberg, Göran*, se: Den medeltida byn
- Hammer Anders, se: Edling, Rolf
- Hannrup, Algot*, Klippanboken : Gråmanstorps socken blir Klippans köping / Algot Hannrup ; utg. av Klippans Hembygdsförening – [2. oförändr. uppl.] – [Klippan], 1982. – 410 s. : ill. – 1. uppl. publ. 1970.

- Harvidsson, Ulla*, Stenåldersmat från Skatchholm : om möjligheterna till födoinsamling och matberedning i ett fångstsamhälle för 7000 år sedan / Trelleborgs museum ; [utarbetat av Ulla Harvidsson]. – Trelleborg, [1982]. – 22 s. : ill., kart., litt.
- Havner, Rudolf*, Söndrums kyrka under tusen år. – Halmstad, 1982. – 11 s. : ill.
- Hellberg, Folke*, Skånes historia fram till Roskildefreden : från Harald Blåtand till Sven Göing. – 3. uppl. – Malmö, 1981. – 165, [2] s. : ill.
- Helm, Thure*, se: Follin, Samuel
- Hernfjäll, Viola*, Götenevästaren – en vadstenamålare med skånsk anknytning? – (ICO. Iconografisk post 1982: 4, s. 8–24) – Anknytning till Vittskövlekyrkan.
- Hidemark, Ove*, Att bygga med tegel : tegeltillverkning i Skåne från hantverk till industri. – (Fataburen 1982, s. 149–184) – Notiser om medeltida skånska slott.
- Hillbom, Rune*, Karlskrona under 300 år / av Rune Hillbom ; under medverkan av Erik Langemark. – Karlskrona.
[D. 1] : en återblick i ord och bild 1679–1862. – 1980. – 175 s. : ill. – D. 2 : en återblick i ord och bild 1863–1930. – 1982. – 212 s. : ill.
- Hjelmqvist, Hakon*, se: Larsson, Lars
- Hyenstrand, Åke*, Fornstads samhällsformer och arkeologiska forskningsprogram. – Stockholm, 1982. – 168 s. : kart., diagr. – (Riksantikvarieämbetet. Dokumentationsbyrå. Arbetshandlingar.) – Beör bl.a. Skåne, Blekinge och Halland.
- Hårdh, Birgitta*, Megalitgravsbygden kring Lödde-Kävlinge å i Västskåne. – (Om yngre stenalders bebyggelsehistorie. – Odense, 1982, s. 52–59) = (Skrifter fra Historisk Institut, Odense universitet ; 30)
- , The megalithic grave area around the Lödde-Kävlinge river : a research programme. – (Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, NS 4, 1981–1982, s. 26–47)
- Haastrup, Ulla*, se: A catalogue of wall-paintings.
- Ingelman-Sundberg, Catharina*, Marinarkeologisk undersökning i Foteviken : preliminär rapport okt. 82 / Catharina Ingelman-Sundberg, Per Söderhielm ; Malmö sjöfartsmuseum. – Malmö, 1982. – 26, [6] s. : ill., kart.
- Isacson, Nils*, Ö. Sönnarslöv, Borrestads by 1085–1865. – [Landskrona, 1982]. – 132 s. : ill.
- Jacobsen, Henrik*, Byggnadsundersökning av Heli-ga Kors Kyrka i Ronneby. – (Blekingeboken 1982, s. 105–112)
- Jacobsson, Bengt*, Boplats från neolitikum-mesolitikum : Backen 1: 42, 1: 43 och 1: 59, Vik, Rörums socken, Skåne : arkeologisk undersökning 1977. – Stockholm, 1981. – 9 s. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1981: 8)
- , Boplatslämningar från mellan-neolitikum : forn-lämning 7, kvarteret Tordmulen 5, Ängelholm, Skåne : arkeologisk undersökning 1979. – Stockholm, 1982. – 13 s. : ill. kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 9)
- , Från Trelleborgs undre värld. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 7–22).
- , Nils Månsson Mandelgren och det svenska kulturarvet. – (En annan historia : sju folkliga historier från Nils Månsson Mandelgren till Vilhelm Moberg. – Stockholm, 1982, s. 17–37)
- , Simrishamn. – Stockholm, 1982. – 56 s. : kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Medeltidsstaden ; 37)
- , Trelleborg / Bengt Jacobsson ; appendix: Sten Skansjö. – Stockholm, 1982. – 63, (1) s. : kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Medeltidsstaden ; 38)
- , se: Mandelgren, N. M.
- Jennbert-Spång, Kristina*, Från jägare till bonde? – om Ertebøllekultur och tidig-neolitik Trättbägar-kultur i sydligaste Sverige. – (Introduktion av jordbruk i Norden. – Oslo, 1982, s. 91–97)
- Jensen, Frede P.*, Danmarks konflikt med Sverige 1563–1570. – København, 1982. – 372 s. : karta. – (Skrifter / udg. af Det Historiske institut ved Københavns universitet ; 12) – Berör bl.a. Varberg.
- Jeppsson, Annika*, Keramik med människoansikte. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 49–50)
- Jern, Henrik*, Carl Johan Gerss, en ritande byggmästare i ett brandskattat Varberg. – (Årsbok / Varbergs museum 1982, s. 71–96)
- , Medeltidsborgen Truedsholm. – (I Halland 1982: 4, s. 5–7)
- , Åsklosters kungsgård och en typritning av Carl Hårleman. – (I Halland 1982: 2, s. 10–11)
- Johannesson, Gösta*, se: Lunds universitets historia.
- Johannesson, Lotte*, Tunnor. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 51–56)
- Johansson, Egon*, Arvet från fäderna : forskningar om Våxtorp åren 1700–1900 / Egon Johansson ; utg.: Våxtorps Hembygdsförening. – [Våxtorp], 1982. – 226, (1) s. : ill.
- Johansson, Nils*, Utvandarna från Hörröds socken : utvandrare enl. sum. redogörelser å Statistiska Centralbyrå Stockholm 1861–1920. – (Gårds

- härads Hembygdsförenings årsbok 1982, s. 98–100)
- Jonsson, Anne Beate, se: Eriksson, Annika
- Jubileumsskrift för Kropps kyrka och församling 1982. – Kropp, 1982. – 55 s. : ill., portr.
- Jönsson, Göran, Gårdar, skiften och marktvister i Södervidinge. – (Kävlingebygden nu och då 1982, s. 35–61) – Historisk återblick från 1500-talet och framåt.
- Karlson, Torsten, Helgedomen i Hörja. – (Västra Göinge Hembygdsförenings skriftserie 1982, s. 91–102)
- Kaspersen, Søren, se: A catalogue of wall-paintings
- Kjellberg, Sven T., Lund år 1833. – (Årsredovisning / Lundabygdens sparbank 1982, s. 3–16) – Föredrag hållet vid Gamla Sparbankens årsmöte den 3.5. 1962.
- Kollberg, Ludvig, Det skandinaviska Hallands jarlar. – (Föreningen Gamla Halmstads årsbok 1982, s. 5–9) – Jfr: I Halland 1982: 2, s. 4–6.
- , S:t Nicolai restaurering 1941. – (Föreningen Gamla Halmstads årsbok 1982, s. 108–112)
- Kroman, Erik, se: Danmarks middelalderlige annaler
- Kulturen 1982 // : en årsbok till medlemmarna av Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige. – Lund, 1982. – 200 s. : ill. – Ryggtitel: Kulturen 1982 : 100 år. – Återblick och minnesartiklar av och om Georg Karlin, Sven T. Kjellberg och Bengt Bengtsson.
- Kyhliberg, Ola, Arkeologi i Norden under 1900-talet : en bibliografisk analys av doktorsavhandlingarna från 1897–. Stockholm, 1982. – 43 s. – (Arkeologiska rapporter och meddelanden från institutionen för arkeologi, särskilt nordeuropeisk, vid Stockholms universitet ; 12)
- Larsson, Anita, Kungl. Gustav Adolfs Akademiens skrifter 1932–1982 : en bibliografi. – (Saga och sed 1982, s. 262–278)
- Larsson, Hanna, Kyrkans stockar, skopor och håvar. – (Byahornet 1982: 2, s. 36–37) – Från skånska kyrkor.
- Larsson, Lars, A causewayed enclosure and a site with Valby pottery at Stävie, Western Scania. – (Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, NS 4, 1981–1982, s. 65–107)
- S. 108–113: Appendix I: Economic plants from a middle neolithic site in Scania / by Hakon Hjelmqvist. – S. 114: Appendix II: An osteological analysis of some bones from the settlement at Stävie 4: 1 / by Ove Persson.
- , En 7000-årig dubbelgrav. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 57–67)
- , Gräber und Siedlungsreste der Jüngerer Eisenzeit bei Önsvala im südwestlichen Schonen. Mit Beiträgen von Ove und Evy Persson, Lund, und von Margareta Nockert, Stockholm. – (Acta archaeologica 52, 1981, tr. 1982, s. 129–208)
- , Skateholmsprojektet – en utställning om ett fångstsamhälle för 7000 år sedan. – Lund, 1982. – 32 s. : ill. – (Report series / Institute of archaeology, University of Lund ; 13)
- , Skateholmsprojektet : nya gravar och ett nytt gravfält från jägarstenåldern. – (Limhamniana 1982, s. 11–41)
- , Stenåldern efterlyses. – (Våra härader 1982, s. 17–26)
- , Stenåldersjägare vid Bulltofta. – (Elbogen 1982: 1, s. 23–36)
- , Stenåldersjägarnas boplatser. – (Frostabygden 1982, s. 24–25)
- , se: Projekt Forntid i nutid.
- Larsson, Mats, Bosättningsmönster i sydvästkånes tidigneolitikum. – (Om yngre stenålders bebyggelsehistorie. – Odense, 1982, s. 43–51).=(Skrifter fra Historisk Institut, Odense Universitet ; 30)
- Leyden, Alexander, Chronologische Anknüpfungspunkte in den Funden der Bronzezeit Südkanariens und Norddeutschlands. – (Mannus 1982, h. 1/2, s. 1–42) – Huvudsakligen danska fyndorter.
- Liedman, Elvir, Vittskövle kyrkor : några anteckningar. – Tollarp, [1982]. – 31 s. : ill.
- Liljegen, Ronnie, se: Projekt Forntid i nutid
- Lindeberg, Gösta, Riksdagsval och riksdagsmän i Lund vid Frihetstidens början. – (Årsskrift / Gamla Lund 1982, s. 89–106).
- Linderöth, Gunnell, Arilds fiskeläge under 100 år : akademisk uppsats bearb. . . . av Nils Gerward. – (Kullabygd 1982, s. 53–64)
- Lundborg, Lennart, Forntiden i Söndrums och Vapnös socknar. – (Söndrums Hembygdsförening 1971–1981. – Halmstad, 1982, s. 31–48)
- , Nya byggnadsminnen i Hallands län 1982. – (Halland 1982, s. 59–64) – S. 63: Byggnadsminnesförteckning.
- , Västra kyrkogården i Halmstad 100 år. – (I Halland 1982: 3, s. 20–21)
- Lundquist, Kjell, Bibliografi över Ven / sammanställd 1981–82 och redigerad av Kjell Lundquist. – Landskrona, 1982. – 29 s. : ill.
- Lunds universitets historia. – Lund.
- D. 1. – 1968. – D. 3 – 1971. – D. 4 – 1968.
- D. 2. : 1710–1789 / av Gösta Johannesson. – 1982. – 455 s. : ill.
- Lüddecke-Stielau, Conrad, Niedersachsens alte Ge-

- schichte : Wiedergefundenes aus verschütteten Quellen (unter besonderer Berücksichtigung der Stiftskirche zu Königsutter). – (Mitteilungsblatt für Vor- und Frühgeschichte 33, 1982, s. 77–225) – Bl.a. en jämförelse mellan Lunds domkyrka och Stiftskirche i Königsutter i ord och bild.
- Lång, Herman*, Nordens äldsta kulturcentrum. – (Skånsk kalender 1983, tr. 1982, s. 14–25) – Skåne.
- McGuire, Brian Patrick*, The Cistercians in Denmark : their attitudes, roles and functions in medieval society. – Kalmazoo, Michigan, 1982. – xiv, 421. (2) s. : ill., kart., diagr., litt. – (Cisterci-ans studies series ; 35) – Berör bl.a. Skåne (Herrisvad) samt Halland (Ås).
- Malmer, Mats P.*, A chorological study of north European rock art. – Stockholm, 1981. – [10], 143 s. : ill., kart., litt. – (Antikvariska serien / Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens handlingar ; 32) – Även skånskt material, bl.a. ristningarna i Kiviksgraven. – Titelkorrigering från föreg. år.
- Malmquist, Axel*, se: Ejwertz, Arne
- Malmö stads historia* / utgiven på uppdrag av Stadsfullmäktige i Malmö. – Malmö.
- D. 1. – 1971. – D. 2. – 1977. – D. 3 : 1820–1870. – 1981. – 541, [1] s., [46] pl. bl. : ill., kart., litt.
- Innehåll: Småstaden blir stor / Oscar Bjurling. – Malmö stads förvaltning / Pär-Erik Back. – Hantverk och industri / Inge Svensson. – Handel och sjöfart / Gunnar Fridlitzius.
- Malmö // : glimtar ur historien*. – Malmö.
- Nr 2 : [utgrävningen i kv. Söderport.] – 1982. – 65 s. : ill., litt.
- Innehåll: S. 3: Inledning / Chatarina Andersson-Koverberg. – S. 4–13: Invid Söderport / Chatarina Andersson-Koverberg. – S. 14–25: Färskvat-tenförsörjning i området / Billy Nielsen. – S. 26: En nål att bygga med / Mats Anglert. – S. 27–31: Nedlagd kvarn återanvänd. – S. 32–34: Kniv med figurer / Ingmar Billberg. – S. 35–43: Fisken i korgen / Suzanne Siech. – S. 44–46: »Protester på väster» / Eva Narde. – S. 47–48: Dominobrickan / Mats Anglert. – S. 49–55: På och kring Gustav Adolfs torg / Sven Rosborn.
- Mandelgren, N. M.*, Några bidrag till den arkeologiska forskningens historia . . . under den tid Bror Emil Hildebrand innehaft riksantikvarieämbetet . . . : historisk interiör / af N. M. Mandelgren ; eftertryck: Bengt Jacobsson. – Lund, 1982. – 35, (iv) s. – Faksimil av N. M. Mandelgrens pamflett, Stockholm 1876. – (Mandelgrenska Samfundet ; 1) = (Odlarmöda. Supplement ; 1) – Antikvariska notiser bl.a. från Skåne.
- Den medeltida byn : kompendium i bosättningshistoriska frågor och problem. – [Lund, 1982]. – 46 s. – (Report series / University of Lund. Institute of archaeology ; 14)
- Innehåll: S. 3–17: Tendenser og resultat i nyere agrarhistorisk forskning med vekt på jernalder og tidlig middelalder / Axel Christophersen. – S. 19–26: Bebyggelseudvikling fra jernalder til middelalder : fynske landsbystudier 1975–1980 / Torben Grøngaard Jeppesen. – S. 27–31: Regleringar och sedvänjor i medeltidens agrarsamhälle / Ulf Sporrong. – S. 33–36: Den agrara utvecklingen i Norden 1300–1600 : rapport från det nordiska ödegårdsprojektet / Eva Österberg. – S. 37–40: Ortnamnsforskningen som tvärvetenskapligt instrument / Göran Hallberg.
- Meuller, Hagbert*, Skepparslövs 1800-talskyrka : anteckningar. – (Gärds härads Hembygdsförenings årsbok 1982, s. 57–84)
- , Skepparslövs kyrkor : St. Petri kyrka o. 1170, 1843 års kyrka : anteckningar. – Skepparslöv, 1982. – 64 s. – Tidigare publ. i Gärds härads Hembygdsförenings årsbok 1981 och 1982.
- Minnen från Helsingborg och dess skola : innehållsförteckning över artiklarna i minneshäftena 1–48* utg. åren 1928–1981 för Helsingborgspojkarnas Gille i Stockholm. – Stockholm, tr. i Helsingborg, 1982. – [18] s.
- Minnesbilder från Lund* / redaktion: Jonas Jonsson och Anders W. Mårtensson. – Lund, 1982. – 112 s. : ill. – (Årsskrift / Gamla Lund ; 64)
- Modéer, Kjell Å.*, Fotografiet som dokumentation : om Malmö fornminnesförenings fotografiska samling på Malmö museum. – (Årsskrift / Malmö fornminnesförening 1977, tr. 1982, s. 18–31)
- , se: Bager, Einar.
- Modig, Margareta*, Den skånsk-svenska unionen för 650 år sedan. – (Byhornet 1982: 5, s. 6–8)
- Munka-Ljungby kyrka*. – Munka-Ljungby, 1982. – 9, [1] s.
- Mårtensson, Anders W.*, Några söljor och beslag i Lund från sen vikingatid. – (Kulturen 1982, s. 160–168)
- , se: Minnesbilder från Lund.
- Mårtensson, Eric*, Grönby kyrka : kort kulturhistorisk beskrivning / Eric Mårtensson ; utgiven av Kyrkorådet i Grönby. – Grönby, 1982. – 16 s. : ill., kart., litt.
- Mårtensson, Torsten, J. H. Wendorff* : en förgrundsfigur i Helsingborgs byggnadshistoria. – (Kring Kärnan 14, 1982, s. 15–23) – Tidigare publicerad i: Helsingborg, värnnummer 1961.

- Nagmér, Robert B.*, Boplatslämningar : fornlämning 13, kv Hallabacken, Trelleborg, Skåne : arkeologisk undersökning 1977. – Stockholm, 1982. – 11 s., 1 pl.-bl. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 8)
- , Boplatslämningar från yngre bronsålder – järnålder : fornlämning 4, Nosaby, Nosaby socken, Skåne : arkeologisk undersökning 1977. – Stockholm, 1981. – 42 s. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1981: 7)
- , Boplatslämningar från yngre bronsålder och tidig förromersk järnålder : fornlämning 14, Bårslöv, Bårslövs socken, Skåne : arkeologisk undersökning 1979. – Stockholm, 1982. – 9 s. : kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 4)
- , Gravar och boplatslämningar längs väg 699 – fornlämningarna 37, 38, 39, 45 och 46 : Johannishus, Hjortsberga socken, Blekinge : arkeologisk undersökning. – Stockholm, 1982. – 58 s. : kart., ill., diagr. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 1)
- , Kartering av Skeviaborg – en medeltida skånsk befästning : fornlämning 4:1, Verums socken, Skåne : kartering 1977. – Stockholm, 1981. – 6 s. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1981: 10)
- , Medeltida lämningar i Pilegränden : kvarteret Kloster, Trelleborg, Skåne : stadsarkeologisk undersökning 1977. – Stockholm, 1981. – 11 s. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1981: 9)
- , Stensättning och boplatslämningar från järnåldern, fosfatkartering : fornlämning 31, Maglehem, Maglehems socken, Skåne : arkeologisk undersökning. – Stockholm, 1982. – 17 s. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 5)
- Narde, Eva, se: Malmöya
- Nielsen, Billy, se: Malmöya
- Nilsson, Bo G.*, Register till Svenska museer 1952–1981. – Stockholm, 1982. – 48 s. – (Svenska museer 1982: 4, bilaga)
- Nilsson, Mats*, Fynd i skånska myllan ger kunskap om jägarfolkets liv. – (Impuls 1982: 5, s. 22–23) – Om projektet Forntid i nutid samt om Skateholmsutgrävningarna.
- Nilsson, Sten Åke*, Carl August Ehrens värds resa i Skåne. – Lund, 1982. – 119 s. : ill.
- , Universitetshuset i Lund. – Lund, 1982. – 48 s. : ill.
- Nilsson, Sture*, Fjälkinge kyrka : en historisk översikt och vägledning vid besök i kyrkan. – Kristianstad, 1981. – 20 s. : ill.
- Nisbeth, Åke, se: The cultural heritage in Sweden
- Nordic archaeological abstracts 1980. – Viborg, 1982. – 274, (4) s. – Omslag: NAA 1980. Nordic archaeological abstracts.
- Norling, Erik*, Broby : något om Broby och dess utveckling från forntid till nutid. – (Göinge Hembygdsförenings årsbok 1982, s. 61–79) – Äv. separat: Broby, 1982. – 21 s. : ill.
- Odlarmöda // / Mandelgrenska Samfundet, Box 11052, 220 11 Lund. – Lund, 1(1982)–
- Ohlsson, Barbro*, Lund : en bibliografi 1980. – Lund, 1982. – 54 s.
- Ohlsson, Birger*, Symboler i Vittsjö kyrka. – (Wittsjö Hembygdsförenings årsskrift 1981, s. 25–27)
- Olsson, Birger*, Norra Åkarp kyrka. – Bjärnum, 1982. – 19, (1) s.
- Olsson, K. E.*, Det gamla Helsingborg – som kameran räddat. – 1–2. – 1980–1981.
- 3 : Det gamla Helsingborg och det nya – som kameran räddat. – 1982. – 252 s. : ill. – (Handlingar / Gillet Gamla Helsingborg ; 18)
- Olsson, Siv, se: Strömberg, Märta
- Om restaurering : en urkundsantologi / förord och sammanställning: Sölve Johansson. – Lund, 1978, reviderad 1982. – 165, (1) s. : ill.
- Ur innehålllet: S. 39–58: C. G. Brunius, Historisk och arkitektonisk beskrifning av Lunds domkyrka. – Lund, 1854, s. 427–454. – S. 85–91: Theodor Wählin, Valleberga kyrka : beskrifning bifogad ett till K. Maj: insänt ombyggnadsförslag af september 1905. – (Kult och konst 1907, s. 189–211)
- Ortnamnens värde och vård : betänkande. – Stockholm, 1982. – 141, (2) s. – (Statens offentliga utredningar ; 1982: 45) – Bl.a. ortnamnsförteckningar.
- Palmberg, Nils*, i Lundabygd : en bildkrönika till Lundabygdens sparbanks 150-årsjubileum. – Lund, 1982. – 174, (2) s. : ill.
- , Vårt gamla Lund. – Lund, 1982. – 115 s. : ill.
- Pauli, Ulf*, Gamla malmöitiska lantmäterikartor. – (Elbogen 1982: 3, s. 101–105)
- Paulsson, Egon*, Litteratur om Ingelstads härad. – Malmö, 1982. – 207 s. – (Skånes bibliografi ; 2)
- Perborn, Harry*, Om gamla Råå : fiskeläget, sjöfartssamhället, badorten, stadsdelen / Utg.: Lions Club. – Råå, 1982. – 160 s. : ill.
- Persson, Claes, se: The cultural heritage in Sweden
- Persson, Hans*, Byggnader och miljöer i Göingebygd : Hjärsås, Axelstorp / Hans Persson, Krister Wall ; Kulturnämnden, Östra Göinge kommun ;

- Skånes Hembygdsförbund. – Kristianstad, 1982. – 56 s. : ill.
- Persson Ove, se: Larsson, Lars ; Strömberg, Märta
- Persson, Roland, Landa kyrka. – (Vår bygd 1982, s. 13–43)
- Peters, Knut, Söndrums kyrka. – Halmstad, 1982. – 79 s. : ill.
- Petersen, Björn, Kirsten Munks hus i Halmstad renoverat. – (Halland 1982, s. 33–42)
- , Rapport över kulturhistorisk undersökning inför områdesplanering av Getinge, Halmstads kommun. Hallands län / Björn Petersen, Mats Folkeson. – Halmstad, 1981. – (2), 148, (5) s. : ill., kart., litt. – (Stiftelsen Hallands läns museer, Halmstad och Varberg. Landsantikvarien, Halmstad)
- Plantin, Henry, Sillhövda kyrkor : kort beskrivning på uppdrag av kyrkorådet. – Karlskrona, 1981. – 15, (2) s. : ill.
- Program för kulturminnesvård i Skåne : del Malmöhus län / Länsstyrelsen i Malmöhus län. – Malmö, 1982. – 29, (2) bl. – Stencil.
- Projekt Forntid i nutid : människa och miljö på Skånes Djurpark. – Höör, [1982]. – 23 s. : ill., portr. Innehåll: S. 3: Förord / Arne Axelsson. – S. 4–7: Projektet »Forntid i nutid – människa och miljö på Skånes Djurpark / Göran Burenhult. – S. 8–10: Stenåldersjägarnas boplatser [Ageröds mosse] / Lars Larsson. – S. 11–15: Långdösen från Hindby mosse och stenkammarsgravtraditionen i Norden / Göran Burenhult. – S. 16–17: Stenåldershus från Fosie / Nils Björkhem. – S. 18–22: Hur kan paleobotaniken återskapa den forntida miljön? / Björn E. Berglund. – S. 23: Paleozoologiskt arbete inom projektet »Forntid och nutid» / Ronnie Liljegren.
- Redin, Lars, Laholm. – Stockholm, 1982. – 31 s. : kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Medeltidsstaden; 39)
- Regionalt kulturminnesvårdsprogram för Hallands län : kulturhistorisk beskrivning och analys av länets kulturmiljö. – Halmstad, 1982. – 1 : Text. 121 s. : ill. – 2: Kartor och bilder. – 64 s.
- Register till Svenska museer, se: Nilsson, Bo G.
- Regnar, Hanne, De gammeldanske landskabers graense mod Sverige : transskription av en dansk graenscliste 1555. – (Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift 1982, s. 7–46)
- Revy över stads- och kommunhistoria 1971–1975 / utg. för Svenska Kommunförbundets räkning av Stadshistoriska institutet. – Stockholm, [1981]. – 93 s. – Länsvisa förteckningar över kommunhistorisk litteratur.
- Riksantikvarieämbetet UV-syds skriftserie // – Lund, 1 (1980)–. – Senare rekonstruerad numrering av publikationssvit.
- Rosander, Göran, Museiverksamheten i Sverige 1979–1981. – Nordens museer 1979–81, tr. 1982, s. 20–27) – Årsboken innehåller adressförteckningar bl.a. över de centrala institutionerna och museerna i Sverige.
- Rosborn, Sven, En gåtfull fornlämning. – (Elbogen 1982: 3, s. 112) – Pile ringvall.
- , Om två korsvirkeshus i 1800-talets Malmö. – (Elbogen 1982: 1, s. 19–22)
- , Studier i Hyllies äldre historia. – (Limhamniana 1982, s. 59–82)
- , se: Bager, Einar
- , se: Malmö
- Rosenberg, Björn, Arkeologi i Åhus. – Åhus, 1982. – 23 s. : ill. – (Skrifter / utg. av S:ta Annas Gille i Åhus; 2)
- Rosenberg, Sven-Åke, Kyrkan i Västra Broby. – Västra Broby, [1982]. – 7, [1] s.
- Rystad, Göran, Gränsskrig, bondefred och snapphanneri. – (Skånsk kalender 1983, tr. 1982, s. 40–48)
- Salomonsson, Elisabeth, Ale : historisk tidskrift för Skåneland : register 1961–1980. – Lund, 1982. – 60 s. – (Ale 1982: 4) – Examensarbete vid Bibliotekshögskolan i Borås.
- Samuelsson, Owe, Härslövs och Säby kyrkors historia : byggnads- och patronatshistoria. – Lund, 1982. – 348 s. : ill.
- Siech, Suzanne, se: Malmö
- Sjögren, Bengt, Lärdomsgiganten Sven Nilsson och Skånes förflutna. – (Skånsk kalender 1983, tr. 1982, s. 31–39)
- Sjögren Söderhjelm, Inga Brita, Halland i litteraturen 1981. – (Halland 1982, s. 99–122)
- Skansjö, Sten, se: Jacobsson, Bengt
- Sköldeborn, Gunnar, Dringelbergiska liberiet i Malmö S:t Petri : ett restaureringsarbete. – (Säasä 1982, s. 4–7)
- Sporrong, Ulf, se: Den medeltida byn
- Stael von Holstein, Beatrice, Vapnö slotts historia. – (Söndrums Hembygdsförening 1971–1981. – Halmstad, 1982, s. 10–14)
- Stenholm, Leif, Bottenmärken – tillverkningsstämplar. – (Hikuin 8, 1982, s. 213–216) – Från utgrävningar i kv. S:t Clemens i Lund.
- , Knislinge kyrka, Knislinge socken, Skåne : byggnadsundersökning 1978. – Stockholm, 1981. – 6 s. : ill., kart. – (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1981: 6)
- , Stadsundersökningar i Kristianopol, 1600-talet : Stg 3, 4, 48 och 56, Kristianopol, Blekinge : arke-

- ologiska undersökningar 1977-80. - Stockholm, 1982. - 39 s. : ill., kart. - (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 2)
- , Varvsområde, begravningsplats : fornlämning 78, Vämö, Karlskrona stad, Blekinge : arkeologisk undersökning 1978. - Stockholm, 1982. - 38 s. : ill., diagr. - (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 3)
- Stjernquist, Berta*, Näbbe mosse : a mysterious stone age lake. - (Florilegium Florinis dedicatum. - Uppsala, 1981, s. 35-40) - (Striac ; 14)
- , Om Göingetraktens bronsålder. - (Årsbok / Osby hembygdsförening 1982, s. 113-134) - Ur: Skånes natur, 1963.
- Strandh, Hilding*, Helsingborgs händelserika historia. - (Byahornet 1982: 5, s. 35-39)
- , Krabbe - mäktig adelsätt i Skåne. - (Byahornet 1982: 3, s. 35-37) - Notiser från skånska slott och herresäten.
- Strömberg, Märta*, Hagestadsprojektets metodik. - (Meta 1982: 2, s. 11-14)
- , Ingelstorp : zur Siedlungsentwicklung eines südschwedischen Dorfes : mit Beiträgen von Siv Olsson und Ove Persson. - Bonn & Lund, 1982. - 254 s. : ill. - (Acta archaeologica Lundensia. Series in 4° ; 14)
- S. 223-227: Technologische Untersuchung von Keramik aus Ingelstorp / von Siv Olsson. - S. 229-244: Das Knochenmaterial aus Gräbern in Ingelstorp / von Ove Persson.
- , Specialized, neolithic flint production with a hoard at Hagestad as an example. - (Meddelanden från Lunds universitets historiska museum, NS 4 (1981-1982), s. 48-64)
- , Variationer i markutnyttjandet under loppet av stenåldern i Sydostskåne. - (Om den yngre stenålders bebyggelseshistorie. - Odense, 1982, s. 12-19) = (Skrifter fra Historisk Institut, Odense Universitet ; 30)
- Sundnér, Barbro*, Maglarp : en tegelkyrka som historiskt källmaterial. - Bonn & Lund, 1982. - 133, (2), viii s. : ill. - (Acta archaeologica lundensia. Series in 4° ; 15) - Diss. Lunds univ.
- Swahn, Bo*, En liten skrift om Blekinge : en resa genom tid och rum. - Karlskrona, 1982. - 58 s. : ill.
- Sveriges mynthishistoria // : landskapsinventeringar. - Stockholm : Kungl. Myntkabinettet, Numismatiska institutionen. - 1(1982) -
- Särlvik, Ingegerd*, Paths towards a stratified society : a study of economic, cultural and social formations in South-west Sweden during the Roman iron age and the migration. - Stockholm, 1982. - 152 s. - (Stockholm studies in archaeology ; 3) - Diss. Stockholms univ. - Berör bl.a. Halland.
- Söderhielm, Per*, se: Ingelman-Sundberg
- Tesch, Sten*, Det stora sillfisket och Ystads äldsta stadsplan. - Lund, 1982. - 29, (2) s. : ill. - (Riksantikvarieämbetet UV Syds skriftserie ; 3) - Särtryck ur Ale 1982: 3.
- , Fosfatkarteringsmetoden i sydsåns fulläkersbygd. - Meta 1982: 2, s. 25-37)
- , Medeltida kulturlager i Skanör : kvarteret Ejdergåsen, Skåne : arkeologisk undersökning 1981. - Stockholm, 1982. - 9 s. : kart. - (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 6)
- , Medeltida lämningar från 1100-talet : kvarteret Geten nr 16, Skanör, Skåne : arkeologisk undersökning 1981. - Stockholm, 1982. - 8 s. : kart. - (Rapport / Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer ; UV 1982: 7)
- Thun, E.*, Vä järnålder, medeltid : rapport. - Örebro, 1982. - 112, (1) s. : ill. - Stencil.
- Thörn, Raimond, se: Malmöya
- Tilley, Christopher*, An assessment of the Scanian battle-axe tradition : towards a social perspective. - Lund, 1982. - 72 s. : kart., diagr. - (Scripta minora 1981-1982: 1)
- Tommarps urkundsbok 1085-1600 / Curt Wallin. - Lund, Tomelilla, Ullstorp.
- D. 1 : (1085-1300) - Lund, 1955-1962.
- D. 2 : (1300-1450) - Tomelilla, 1975-1976.
- D. 3 : (1450-1535) - Ullstorp, 1982. - 271, (1) s.
- Uldall, Frederik (Fritz)*, Danmarks middelalderlige kirkeklokker. - 2. udgave. - Højbjerg, 1982. - [4], LI, [2], 327, 14 s. : ill., portr., litt.
- Efterskrift: Arkitekt F. Uldall og middelalderens klokker / af Jens Velle. - Omtr. av utg. 1906 + tillagd efterskrift. - Bl.a. om skånska kyrkklokker.
- Wall, Krister, se: Persson, Hans
- Wallin, Curt, se: Tommarps urkundsbok
- Wallin, Gunnar, se: Åsina vittnen . . .
- Wallin, Lasse*, Arkeologi i kv. Kråkvinkeln. - (Det gamla Trelleborg 1981-1982, s. 23-35)
- Velle, Jens, se: Uldall, Frederik
- Wentz, Hülmer*, Höörs kyrka : historik - vägledning. - Höör, [1981]. - 22, (1) s. : ill.
- , Munkarps gamla kyrka : kort beskrivning. - Höör, [1981]. - 7 s. : ill.
- Westerhult, Bo*, Södervidinge socken. - (Kävlingebygden nu och då 1982, s. 7-34)
- Widholm, Dag*, Ska kyrkor dokumenteras? - (Meta 1982: 1, s. 30-32) - Hässlunda k:a.
- Wyszomirka, Bozena*, En kupolförmad ugn från

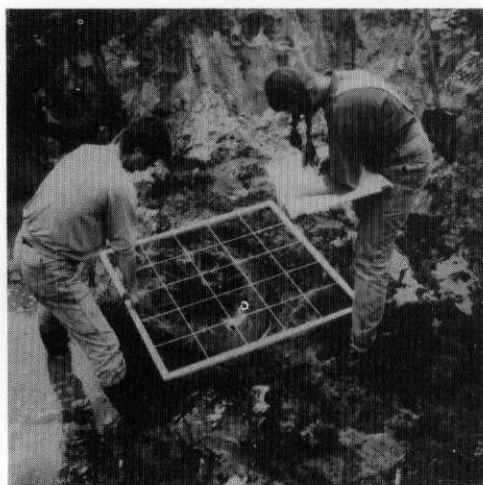
- Trelleborg. – (Det gamla Trelleborg 1981–1982, s. 36–41)
- Ystadiana 1907–1982 / utg. av Ystads fornminnes förening. Ystad 1892. – 115, (8) s. : ill.
- Åberg, Gustav, Kyrkor på Österlen / kyrkoberskrivningarna är författade av Gustaf Åberg. – Simrishamn 1982. – [8] s.
- Aarsrud, Christian, Smidda gravkors : en studie i folklig formbildning. – Lund, 1982. – 196 s. : ill. – (Skrifter från Folklivsarkivet i Lund ; 25) – Enstaka gravkors från Blekinge och Halland.
- Årsskrift // / Föreningen Gamla Christianstad. – Kristianstad, 1982. – Ersätter nerlagda årsboken Kring Helge å.
- Åsyna vittnen och åhöra : 2 / av Gunnar Wallin – (Årsbok / Osby Hembygdsförening 1982, s. 41–73) – Från Gustav II Adolfs fälttåg i Skåne 1612. – Forts. från föreg. årsbok.
- Ängelholms kommun : bebyggelse och miljö / utg. av Kulturnämnden i Ängelholm. – Ängelholm. Etapp 1–3. – 1973–1979. – Etapp 4. – 1982. – 134 s : ill.
- Ö. Hoby – Skillinge : bygd i förvandling / Vuxenskolan i Österlen. – Simrishamn, 1982. – 349 s. : ill., kart., tab.
- Österberg, Eva, se: Den medeltida byn
- Redaktionsslut: 1983-08-20

Vikingatida vagnshjul

Strax sydväst om Västra Karaby kyrka ligger en av de förhistoriska boplatser som stamledningen i det s.k. Sydgassystemet kommer att skära igenom. Boplotsområdets västra del har tidigare undersökts i samband med grustäkter under åren kring 1970 (se Ale 1971:2). Den nu aktuella ytan, 25 m bred och c:a 400 m lång, ligger ett par hundra meter längre österut. Området har varit bebott i flera omgångar under förhistorisk tid, vilket även den tidigare undersökningen visade. Vid sommarens arbete har boplatslämningar från yngre stenålder, yngre bronsålder och järnålder påträffats. Tre gravar har också undersökts, varav två varit skelettgravar från den s.k. enkelgravkulturen och en urnebrandgrav från övergången yngre bronsålder–äldre järnålder. Det är dock yngre järnålder, och då speciellt vendeltid–vikingatid, som dominerar på platsen. Bland annat vittnar flera långhus, åtskilliga grophus samt några brunnar om en längre tids bosättning.

I en av brunnarna, preliminärt daterad till 7–800-tal eKr, påträffades ett vagnshjul nära brunnens botten. Hjulet är av samma typ som hjul på vagnen i Osebergfynden, dvs. försett med ett kraftigt nav,

Vagnshjulet under de svårartade utgrävningsförhållandena.

tolv ekrar och en hjulring i trä sammansatt av flera segment. Hjulet hade troligen placerats i brunnen för att förstärka brunnsskoningen av flätverk. Hjulet är ett intressant föremål i sig, det ger oss också möjlighet att exaktare datera brunnen och de övriga föremålen i den, bland annat en helt oskadad kruka. Det säger oss också en del om tidens hantverkskicklighet och kan ge oss en uppfattning om vägnars kvalitet.

Lasse Wallin

Framspolad järnåldersgrav

Den kraftiga stormen senvintern 1983 kom att orsaka svåra skador på vissa partier av den skånska kusten. Även om skadorna var begränsade utmed Öresundskusten kom de likväl att på vissa ställen förändra strandens utformning. En sådan plats omfattar fastigheten Önnerup 24: 2 i Flädie socken mellan Lomma och Bjärröd. Här hade vågorna skurit några meter in i strandbrinken och orsakat ett s.k. strandhak d.v.s. en kraftig avsats i stranden vars höjd uppgick till ett par meter. Genom en privatpersons uppmärksamhet kunde en grav registreras i de blottade sandlagren. Här framträdde några större stenar och under dessa stack flera ben ut. Eftersom det markerade strandhaket hela tiden utsattes för erosion var faran stor för att resterande delar av graven skulle rasa ned på strandplanet. En undersökning av gravanläggningen ge-

nomfördes därför i slutet av september månad. Trots det utsatta läget kunde undersökningen genomföras utan att ytterligare ras uppstod. Någon tydlig färgning av gravgropen kunde inte konstateras. Däremot framkom en mindre stenläggning vars kant konstaterats i strandhaket. Under stenpackningen påträffades skelettet av en vuxen person, sannolikt en kvinna. Genom vågornas ingrepp eller genom efterföljande ras hade kraniet och delar av knäpartierna försvunnit. Den gravlagda var nämligen placerad i hockerställning på höger sida med kroppen vänd mot strandlinjen. Vänster arm var böjd upp mot bröstet medan höger låg utsträckt mot höften. Bakom nedre delen av ryggraden och i anslutning till en sten påträffades två gravgåvor i form av en järnkniv och en pärla av röd glasfluss som anger gravens datering till yngre järnålder.

Lars Larsson

Järnåldersgraven vid Lommastranden.

Arkivariska nyheter:

Bland de arkiv som under den senaste tiden inlevererats till landsarkivet i Lund kan nämnas följande av särskilt intresse för Ales läsare:

Tolv pergamentsbrev från tiden 1422–1657. De utgörs av skiftes- och skötesbrev och rör bl.a. Hulebruttagård i Lyngby i Everöds församling. Brevet, som överlämnats till landsarkivet som gåva, finns i både original och avskrift.

Vasatorps godsarkiv. Arkivet innehåller räkenskapshandlingar av skilda slag 1870–1979 samt en mängd handlingar rörande avel och boskapsskötsel (häst, nötboskap, får och svin) och handlingar rörande jakt, skogsförädling, försöks-

ringar, odlingskontrakt, vidare rörande lantbruksmöten, allt detta från 1900-talet; även en del handlingar om Sofiero.

Örtofta godsarkiv. Detta arkiv består nästan helt av 1700- och 1800-talsmaterial – åtkomsthandlingar, bouppteckningar, korrespondens m.m., samt handlingar angående Örtofta kyrka (som var patronatskyrka), bl.a. kyrkoräkenskaper 1688–1708 samt ansökningshandlingar till kyrkoherdetjänsten. I arkivet ingår också en fin kartsamling med bl.a. skifteskartor från 1700-talet.

I två byakistor i Torekov har påträffats kyrkoräkenskaper för *Hovs församling* och räkenskaper till en änke- och pupillkassa, också i Hov.

Anna Svensson

DE SKÅNSKA LANDSKAPENS HISTORISKA OCH ARKEOLOGISKA FÖRENING bildades 1866. Föreningen är en samlingspunkt för en historiskt och arkeologiskt intresserad allmänhet.

Föreningen är utgivare av ALE, historisk tidskrift för Skåneland, som utkommer med fyra häften årligen. Tidskriften utges med bidrag från statens humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsråd. Brev och manus till redaktionen adresseras till landsantikvarie Dag Widholm, Kungsgatan 2 C, 223 50 LUND.

Medlem i föreningen erhåller tidskriften kostnadsfritt.

Årsavgiften, 40 kronor, kan insättas på postgirokonto nr 24 68 31-2, De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening.

Adress till föreningens skattmästare, Allan Persson: Karhögstorg 4 A, 223 55 LUND.

Äldre häften av tidigare utgivna tidskrifter kan beställas hos föreningens sekreterare, forskningsassistent Sten Skansjö, Dag Hammarskjölds väg 5 i, 223 64 Lund eller hos skattmästaren.

EFTERTRYCK, helt eller delvis medges endast efter redaktionens särskilda tillstånd.

Föreningens styrelse:

Länsantikvarie Carin Bunte, Malmö, ordf., museichef Torkel Eriksson, Helsingborg, v.ordf., forskn.ass. Sten Skansjö, Lund, sekr., arkivarie Anders Persson, Lund, v.sekr., fil. kand. Allan Persson, Lund, skattmästare samt professor Nils-Arvid Bringéus, Lund, professor Erik Cinthio, Lund, professor Bertil Ejder, Lund, byråchef Evald Gustafsson, Sthlm, överstelöjtn. Sven Hedin, Ystad, fil. lic. Lars-Göran Kindström, Helsingborg, t.f. landsarkivarie Anna-Christina Meurling, Lund, antikvarie Nils Nilsson, Lund, professor Birgitta Odén, Lund, länsmuseum Bengt-Arne Person, Varberg, professor Göra Rystad, Lund, soc.dir. C. G. Stenkula, Lund, läroverksadjunkt Curt Widenborg, Ronneby, landsantikvarie Dag Widholm, Lund, intendent Gustaf Åberg, Simrishamn. Hedersledamot: professor Jörgen Weibull, Göteborg.

